

بررسی آماری روابط تجاری ج.ا. ایران و کشورهای آفریقایی پس از انقلاب اسلامی (۱۳۸۳-۱۳۵۸)

علی کردآبادی*

چکیده

تحولات علمی در سده‌های اخیر دستاوردهای متعددی برای بشر امروز داشته است. کاربرد آمار در رشته‌های مختلف تجربی، صنعتی و علوم انسانی اعم از سیاسی، اقتصادی و اجتماعی یکی از این ثمرات است.

جمهوری اسلامی ایران در سند چشم‌انداز بیست ساله و برنامه چهارم توسعه بر توجه علمی به روند تحولات سیاسی - اقتصادی با جهان خارج تأکید دارد. با توجه به ماهیت انقلاب اسلامی و نگاه متفاوت به جهان از یک سو و ویژگی‌های قاره آفریقا از سوی دیگر، در سیاست‌های اعلامی خود به قاره آفریقا توجه خاص دارد.

مقاله حاضر درصدد است تا به بررسی روند آماری روابط تجاری جمهوری اسلامی ایران با کشورهای آفریقایی در ۲۶ سال گذشته بپردازد و تأثیرات سیاست‌های اعمالی در سه دوره مهم دفاع، سازندگی و اصلاحات را از منظر توسعه روابط تجاری با کشورهای قاره آفریقا مورد کنکاش قرار دهد. و همچنین نگاهی به دو منطقه زیر خط صحرا و شمال آفریقا دارد. نتایج این بررسی با استخراج جداول و نمودارهای آماری به تصویر کشیده شده است.

* محقق و کارشناس سیاسی.

مقدمه

تحولات علمی در سده‌های اخیر دستاوردهای متعددی برای بشر امروز داشته است. از جمله آنها می‌توان به فراگیر شدن نگرش سیستمی و آماری به همه پدیده‌های طبیعی و انسانی اشاره نمود. دیدگاهی که خود موجبات تحولات شگرف بعدی را فراهم نموده و اساس خلق و گسترش فناوری‌های نوین و تحولات تکنولوژیک نیز به حساب می‌آید. نگرش آماری به پدیده‌ها، نقش کلیدی در شناخت نسبتاً صحیح و واقعی از ویژگی‌ها و نقاط ضعف و قوت آن پدیده‌ها و همچنین برنامه‌ریزی برای تغییر و جهت‌گیری و نیز پیش‌بینی رفتارها داشته و جایگاه خود را در همه علوم تجربی و انسانی به سرعت تثبیت نموده است.

با توجه به اهمیت نگرش آماری در برنامه‌ریزی و با عنایت به ضرورت زمینه‌سازی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی جامعه بویژه اهمیت داشتن چشم‌انداز، برنامه‌ها و سیاست‌های صحیح در تعامل با جامعه بین الملل و کشورهای دیگر جهان و در راستای توسعه زندگی مطلوب و عدالت‌مدارانه برای مردم کشورمان در صدد بر آمدیم تا گامی هر چند کوتاه در جهت شناخت علمی روابط تجاری ایران و کشورهای قاره آفریقا بر داریم.

این اقدام را در جهت تحقق آرمان‌ها و اهداف و نیات مندرج در چشم‌انداز بیست و سه ساله جمهوری اسلامی ایران که در سال ۱۳۸۲ پس از تصویب در مجمع تشخیص مصلحت و اصلاحات صورت گرفته از سوی رهبری نظام به قوای سه‌گانه ابلاغ گردید، می‌دانیم.

در سند چشم انداز آمده است: «ایران ۱۴۰۴ هجری شمسی، کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل».

در بند هشتم این سند نیز تاکید شده است که ایران ۱۴۰۴ دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت خواهد بود.

این تأکیدات به دلیل ضرورت تعامل فعال کشورمان با جامعه جهانی برای توسعه و تحول همه جانبه در زندگی اقتصادی و اجتماعی شهروندان است که بدون آن جامعه ما فرصت طلایی برای رسیدن به بلوغ فکری و رفتاری در جهان امروز را از دست می‌دهد و همیشه باید در پناه قیومت رسمی یا غیر رسمی دیگران قرار گیرد (که مباد آن روز).

در ابلاغیه سند چشم‌انداز آمده است که «چشم انداز بیست ساله مبنای سیاست‌های کلی چهار برنامه پنج ساله آینده است» و این جمله مقام رهبری نظام، حکایت از ضرورت داشتن برنامه‌های مدون پنج‌ساله و حرکت در چارچوب برنامه برای رسیدن به اهداف شفاف و مورد نظر می‌باشد.

قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ۱۳۸۳/۶/۱۱ در مجلس ششم تصویب و از سوی رئیس جمهور وقت به سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور ابلاغ گردید. در این برنامه که در ۶ بخش، ۱۵ فصل و ۱۶۱ ماده تنظیم شده است، نیز به تعامل فعال با اقتصاد جهانی اشاره و تاکید شده است.

بخش اول این برنامه به عنوان «رشد اقتصاد ملی دانایی محور در تعامل با اقتصاد جهانی» به چهار فصل «بستر سازی برای رشد سریع اقتصادی» و «تعامل فعال با اقتصاد جهانی»، «رقابت پذیری اقتصاد» و «توسعه مبتنی بر دانایی» تقسیم شده است که فصل دوم آن بر نوسازی و روان سازی تجارت، افزایش سهم کشور در تجارت بین الملل، توسعه صادرات کالاهای غیرنفتی و خدمات، تقویت توان رقابتی محصولات صادراتی کشور در بازارهای بین المللی و گسترش کاربرد فناوری ارتباطات و اطلاعات در اقتصاد، بازرگانی و تجارتي در قالب سند ملی بازرگانی کشور تأکید دارد و برای نیل به این اهداف، تکالیفی را برای دولت مشخص کرده است. این تکالیف عبارتند از:

الف) تجهیز مبادی و مجاری ورودی کشور

ب) هدفمند سازی و سازماندهی یارانه ها و جوایز صادراتی

ج) افزایش سرمایه صندوق ضمانت صادرات ایران

د) ممنوعیت برقراری هر گونه مالیات و عوارض برای صادرات کالاهای غیر نفتی و

خدمات

ه) ایجاد توازن تجاری با کشورهای طرف همکاری و بلوک های اقتصادی و

افزایش سهم صادرات غیر نفتی کشور از ۲۳ درصد در سال ۱۳۸۲ به ۳۳/۶ درصد در

سال ۱۳۸۸

و) سازماندهی بازارچه ها و مبادلات مرزی

ز) حذف کلیه موانع غیر تعرفه‌ای و غیر فنی

ح) تدابیر و اقدامات مؤثر حفاظتی، جبرانی و ضد دامپینگ برای واردات غیرمتمعارف

ط) گسترش سیستم تجارت الکترونیکی

ی) راه‌اندازی دفاتر، شعب و یا نمایندگی‌های سازمان توسعه تجارت در کشورهای

هدف با اخذ مصوبه از هیات وزیران

ک) برقراری هماهنگی میان سیاست‌های مالی و پولی با سیاست‌های

راهبردی تجاری

ل) بازنگری و اصلاح قانون مقررات صادرات و واردات، قانون امور گمرکی و قانون

مناطق آزاد تجاری و صنعتی.

در ماده ۳۷ این قانون نیز تأکید شده است که رشد صادرات غیر نفتی باید به

طور متوسط ۱۰/۷ درصد رشد یابد.

شکی نیست که از منظر سند چشم‌انداز و همچنین برنامه توسعه چهارم نگرش

سیستمی و علمی به جامعه و تعامل فعال با اقتصاد جهانی به عنوان یک ضرورت

انکارناپذیر، تلقی شده و توسعه‌یافتگی کشور در همه ابعاد اقتصادی و اجتماعی در گرو

داشتن سیاست‌ها و برنامه‌های جامع در بخش‌ها و زیر بخش‌های مرتبط با توسعه

می‌باشد.

هیأت وزیران در دولت هشتم در راستای تحقق این ضرورت‌ها درخصوص برنامه

جامع توسعه صادرات کشور در مورخ ۱۳۸۳/۱/۹ مصوبه‌ای داشت که در آن ضمن تشریح

ضرورت توسعه تجارت خارجی و روابط اقتصاد بین‌الملل، کلید توسعه اقتصادی را اعتقاد و التزام به اصول نظام رقابتی آزاد دانسته و بهترین و مناسب‌ترین تصمیمات اقتصادی، تخصیص منابع، بازده و کارایی عوامل تولید را در یک اقتصاد آزاد رقابتی ممکن دانسته است. و وظیفه دولت‌ها را در چنین نظامی، فراهم کردن محیط رقابت سالم در همه زمینه‌ها، بسترسازی برای رقابت تعریف نموده است. به نظر هیأت دولت، کشورهای با اقتصاد بسته با مشکلات متعددی مواجه هستند و در آینده مشکلات آنان بیشتر نیز خواهد شد. گفتنی است در شهریور ماه سالجاری (۱۳۸۵) در خبرها آمده بود که اقتصاد ایران در بین ۱۳۰ کشور جهان از نظر میزان باز بودن اقتصاد ملی در ردیف هشتم قرار دارد.

به هر حال در مصوبه مذکور داشتن استراتژی توسعه صادرات به عنوان یک ضرورت مطرح شده و به تدوین اهداف، استراتژی‌ها، سیاست‌ها، برنامه‌ها، طرح‌ها و نظارت بر اجرای طرح‌ها در راستای توسعه صادرات غیر نفتی سفارش شده است.

ضرورت تحقیق

طرح این مقدمات مهم، تداعی‌کننده این اصل است که محور اصلی توسعه پایدار آینده کشور متکی به رشد صادرات غیر نفتی به ویژه سهم صادرات تولیدی و خدمات می‌باشد و توسعه صادرات نیز بر پایه رشد مستمر صادرات محصولات تولیدی و خدمات تداوم یافته و باید هر گونه مانعی بر سر راه آن مرتفع گردد و البته مدیریتی که از درآمدهای نفتی تغذیه می‌شود و ساختاری که بودجه‌های نفتی به آن تزریق می‌شود، بعید است که به چنین اصلی اعتقاد و باور داشته باشد و بعضاً آن را به عنوان محملی برای رفع

مزاحمت‌های سیاسی و اجتماعی و فرار از گسترش انتقادهای علمی، ملی و مردم‌مدارانه خود مطرح می‌کند. با این وجود همین که همه - چه در شعار و چه در عمل - بر چنین اصلی تأکید دارند حاکی از اصالت، صحت و ضرورت توجه به آن در همه پژوهش‌ها و برنامه‌های بخشی و زیر بخشی است.

نگارنده این مقاله نیز با اعتقاد به این اصول در صدد است با بررسی روند مبادلات تجاری جمهوری اسلامی ایران با کشورهای آفریقایی در ۲۶ سال گذشته، اولاً بر ضرورت نگاه آماری به فعالیت‌های گذشته خود و راست آزمایی آن فعالیتها با اصول علمی تأکید نماید و ثانیاً وضعیت روابط تجاری کشورمان با بیش از ۵۳ کشور جهان را که در این قاره قرار دارند، بررسی نموده و تأثیر تغییر سیاست‌های داخلی بر مبادلات تجاری را مورد مذاقه قرار داده و روند فراز و نشیب آن را رصد نماید تا خود زمینه‌ای برای پژوهش‌های علمی‌تر و عمیق‌تر گردد و علل و دلایل توفیق و یا احیاناً کوتاهی‌ها شناخته شده و چراغی فراسوی تصمیم‌ها، سیاست‌ها، هزینه کردن‌ها و برنامه‌های آینده گردد.

سؤال اصلی

لذا هدف کلی و سؤال اصلی این پژوهش این است که آیا روند روابط تجاری جمهوری اسلامی ایران و کشورهای قاره آفریقا در دوران پس از انقلاب اسلامی چگونه بوده است؟ و تغییر در سیاست‌های ملی چه تأثیری بر روند مبادلات داشته است؟

البته در این خصوص سؤالات متعدد دیگری نیز مطرح خواهد بود که باید در پژوهش‌های بعدی به این پرسش‌ها پاسخ داده شود؟ به عنوان مثال بررسی وضعیت روابط

از نظر نوع و ترکیب کالاهای صادراتی و وارداتی با آن قاره و دلایل سیاسی و اقتصادی مؤثر در افت و خیز در روابط تجاری و یا بررسی وضعیت مدیریت سیاسی، بازرگانی و اداری در تعامل با کشورهای آفریقایی در ۲۶ سال گذشته از جمله سؤالات مهمی است که برای برنامه‌ریزی برای آینده بهتر باید پاسخ آنها به صورت علمی داده شود؟

مروری بر مطالعات قبلی

خالی از لطف نیست که در این بخش اشاره‌ای گذرا به بررسی‌های مشابهی که در سال‌های گذشته در پاسخ به چنین پرسش‌هایی انجام شده است، داشته باشیم.

الف) در آبان‌ماه ۱۳۷۸ که مجلس شورای اسلامی در حال بررسی لایحه سومین برنامه پنج ساله توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی کشور (۸۳-۱۳۷۹) بود، حائز اهمیت بود.

ضرورت این کار اینگونه توجیه شد که در برنامه آمده بود: برای جلوگیری از بحران بیکاری، اقتصاد کشور باید دست کم نرخ رشدی معادل ۶ درصد در سال را تجربه نماید و برای رسیدن به چنین نرخ‌ی لازم است در طول برنامه پنج ساله حدود ۱۱۲/۴ میلیارد دلار کالا و خدمات اولیه و ضروری وارد کشور شود، و هزینه‌های این واردات باید از طریق صادرات نفت خام و فراورده‌های نفتی (۶۴ میلیارد دلار)، صادرات خدمات (۶/۷ میلیارد دلار) و سایر منابع (۶/۸ میلیارد دلار) تأمین می‌شد.

با بررسی آماری مبادلات تجاری بین جمهوری اسلامی ایران و کشورهای آفریقایی بین سال‌های ۷۷-۷۱ در صدد بودیم دریابیم قاره آفریقا چه میزان از این درآمدها را طی برنامه سوم تأمین خواهد کرد.

برخی از یافته‌های بررسی مذکور عبارت بودند از اینکه:

- مجموع واردات کشورمان از قاره آفریقا حدود سه برابر مجموع صادرات جمهوری اسلامی ایران به این قاره بوده است.

فراموش نمی‌کنم در زمان ارائه نتایج بررسی به مدیرکل وقت اداره کل آفریقا، ایشان با تعجب سؤال می‌کرد مگر می‌شود با همه این تلاش‌ها که در ابعاد سیاسی و رفت و آمدها و برگزاری نمایشگاه‌ها و... می‌شود، هنوز ما کسری شدید تجاری با قاره آفریقا داشته باشیم؟

- در آن دوره سهم صادرات کشورمان به قاره آفریقا به نسبت کل صادرات کشور روندی کاهشی داشت و بر عکس روند واردات از آفریقا رشد کرده بود.

- سهم مناطق مختلف قاره (جنوب، شرق، غرب و شمال آفریقا) طی دوره مورد مطالعه در جذب صادرات کشورمان به طور چشمگیری تغییر کرده بود. برای مثال سهم کشورهای غرب آفریقا طی ۷ سال به سه برابر افزایش یافته بود.

لازم به ذکر است با توجه به اینکه در ساختار وزارت امور خارجه روابط کشورمان با قاره آفریقا از طریق سه اداره جنوب و شرق آفریقا، غرب آفریقا و شمال آفریقا مدیریت می‌شود، در بررسی مذکور ما نیز جداول آماری خود را به تفکیک برای این سه منطقه

طراحی کرده و آنها را با یکدیگر مقایسه کرده بودیم. همچنین در آن بررسی کشورهای شاخص در هر منطقه و در کل قاره را از نظر جذب صادرات کالاهای ایرانی و ارسال کالا به جمهوری اسلامی ایران رتبه‌بندی کردیم تا از این طریق در برنامه‌ریزی‌های مختلف از این شاخص‌ها بهره‌برداری لازم صورت پذیرد.

روش و شیوه انجام تحقیق

برای انجام این تحقیق ابتدا آمار مبادلات تجاری ایران و کشورهای قاره آفریقا را از سالنامه‌های آماری گمرک ایران از سال ۱۳۵۸ تا پایان ۱۳۸۳ اخذ نموده و برخی از اشکالات آن را با مراجعه حضوری به دفتر آمار و خدمات ماشینی گمرک ایران مرتفع نموده و به دلایل مختلف از جمله محدودیت امکان آرایه و چاپ در فضای محدود این مجله، آنها را به دو بخش عمده صادرات و واردات تقسیم نموده و به عنوان جداول مرجع ارائه کرده‌ایم. با توجه به اینکه پس از انقلاب اسلامی بلافاصله جنگ بر کشورمان تحمیل شد و سیاست‌های اقتصادی و بازرگانی را تحت تأثیر خود قرار داد و پس از پایان جنگ با روی کار آمدن دولت بعد از جنگ که به دولت سازندگی معروف شد لاجرم سیاست‌های جدیدی اتخاذ گردید و دولت به تولید و توزیع و تجارت و صادرات نگاهی متفاوت از دوران قبلی داشت و پس از دو دوره ریاست جمهوری با آن نگرش، دوره جدیدی با سیاست‌هایی با اولویت‌های خاص و نسبتاً متفاوت از دوران سازندگی شروع شد. این دوره که از خرداد ۱۳۷۶ آغاز گردید و دولتش به دولت اصلاحات معروف شد، از نظر کارشناسان سیاسی جهت‌گیری‌ها و اولویت‌های خاص خود را داشت. ما نیز با فرض اینکه

این تغییرات بر سیاست‌های خارجی و بازرگانی بین‌المللی نیز تأثیرگذار است. گزارش خود را با بررسی آمار مربوط به هر یک از این سه دوره به سه بخش «دوره دفاع» (جنگ)، سازندگی و اصلاحات تقسیم کرده و نتایج آن را با یکدیگر مقایسه می‌نماییم. البته این تفکیک را در حوزه‌های مختلف سیاسی (بشیریه)، اقتصادی (وزارت مسکن و شهرسازی)، دیپلماتیک (حمیدی بنام) و تجارت خارجی (اسماعیل رزاقی) قبلاً نیز قایل شده‌اند که با توجه به ویژگی‌های متمایز این سه دوره و تأثیرات آن، ما نیز این تفکیک را پذیرفته و نتایج آن را بررسی کرده‌ایم.

همانطور که می‌دانیم معمولاً قاره آفریقا را با توجه به موقعیت جغرافیایی، آب و هوایی، اجتماعی و نژادی و غیره به دو بخش اصلی کشورهای شمال قاره و کشورهای قاره سیاه (زیر خط صحرا) تقسیم می‌کنند.

در این تحقیق سعی بر آن بوده است که با دسته‌بندی، خلاصه کردن و ساده‌سازی آمار بیست و شش ساله پس از انقلاب، شاخص‌های آماری روشنی بدست آید تا مشخصات این روند و ویژگی‌های هر دوره برجسته گردیده و موجب تأمل بر عملکردهای مثبت و منفی گردد.

شرح نتایج

با استفاده از شاخص‌های آماری، بیش از ۲۶ جدول استخراج شده است که از هر کدام می‌توان نتایج عینی و مشهودی درباره پاسخ به سؤال تحقیق دریافت نمود و در پایان، به سهولت وضعیت صادرات و واردات کشورمان را در سه دوره مورد مطالعه یعنی دوره ده ساله پس از انقلاب اسلامی تا پایان جنگ تحمیلی (دوره دفاع)، دوره هشت ساله سازندگی و همچنین دوره هشت ساله اصلاحات را با یکدیگر مقایسه نمود. لازم به ذکر است که در رابطه با هر جدول به طرح چند نتیجه اکتفا شده است و خوانندگان محترم می‌توانند خود نیز نتایج دیگری استنتاج نمایند.

بخش کلی

جدول شماره ۱:

- میزان صادرات جمهوری اسلامی ایران به قاره آفریقا در سال ۱۳۷۶، ۳۷/۵ میلیون دلار بوده که در سال ۱۳۸۳ به ۱۴۶ میلیون دلار بالغ شده است. در این مدت، حجم صادرات ۴ برابر شده است.
- سرعت رشد صادرات به قاره آفریقا نسبت به دیگر قاره‌ها بیشتر بوده است.

جدول شماره ۲:

- میزان واردات جمهوری اسلامی ایران از قاره آفریقا در سال ۱۳۷۶، ۲۶۹ میلیون دلار بوده که در سال ۱۳۸۳ به ۱۵۳ میلیون دلار کاهش یافته است.

بخش صادرات

جدول شماره ۳:

- به طور متوسط، حدود ۲ درصد صادرات غیرنفتی کشورمان به مقصد کشورهای آفریقایی بوده است.
- سهم نسبی صادرات به قاره آفریقا روندی صعودی داشته است. (نمودار مربوط)

جدول شماره ۴:

- سهم واردات کشورمان از قاره آفریقا به طور متوسط حدود یک درصد کل واردات جمهوری اسلامی ایران بوده است.
- سهم نسبی واردات از قاره آفریقا از نزدیک ۲ درصد در سال ۱۳۷۶، به حدود ۰/۴ درصد در سال ۱۳۸۳ کاهش یافته است. (نمودار مربوط)

جدول شماره ۵:

- ارزش کل صادرات جمهوری اسلامی ایران به قاره آفریقا طی ده سال پس از انقلاب اسلامی (دوران دفاع مقدس)، ۵۰ میلیون دلار بوده است.
- در این دوره، سال ۱۳۶۴ از نظر صادرات جمهوری اسلامی ایران به قاره آفریقا بدترین سال می‌باشد و بهترین سال، سال ۱۳۶۷ با ۱۸/۶ میلیون دلار بوده است.

- میزان صادرات کشورمان در این دهه با نوسان روبه‌رو بوده، ولی در مجموع در اواخر دهه رشد کرده است.
- اعداد صفر در اکثر خانه‌های جدول، حکایت از عدم گستردگی صادرات به کشورهای آفریقایی در این دوره دارد.
- مهم‌ترین مقاصد صادراتی کشورمان در این دوره به ترتیب کشورهای تونس، سودان، لیبی، چاد و سنگال بوده‌اند.
- در دوره دفاع به ۳۳ کشور آفریقایی هیچ‌گونه صادراتی از مبدأ کشورمان به ثبت نرسیده است.

جدول شماره ۶:

- میانگین صادرات سالیانه کشورمان در دوره دفاع مقدس به ۵۳ کشور آفریقایی، معادل ۵ میلیون دلار بوده که به طور متوسط سهم صادرات سالیانه هر کشور کمتر از ۱۰۰ هزار دلار بوده است.
- مجموع ارزش بیشترین میزان سالیانه صادرات به کشورهای قاره، معادل ۳۶ میلیون دلار بوده است که بر فرض تحقق این رقم در ده سال، مجموع صادرات در دوران دفاع به ۳۶۰ میلیون دلار می‌رسیده است. به عبارت دیگر، به طور طبیعی در همان دوران ظرفیت واقعی صادرات به قاره آفریقا، ۷ برابر میزان تحقق یافته بوده است.

- فراوانی کشورهایی که بیشترین میزان صادرات به آنها صورت گرفته، در سال ۱۳۵۸ بیشتر از دیگر سال‌های این دوره بوده است.
- بیشترین ارزش صادرات سالیانه در این دوره، به ترتیب مربوط به صادرات کشورمان به تونس و سودان بوده است که به ترتیب رقم ۱۵ و ۱۱ میلیون دلار در سال‌های ۱۳۶۷ و ۱۳۶۵ بوده است.

جدول شماره ۷:

- ارزش کل صادرات جمهوری اسلامی ایران طی ۸ سال دوره سازندگی به قاره آفریقا بالغ بر ۳۴۵ میلیون دلار بوده است که نسبت به دوران دفاع ۷ برابر شده است.
- کمترین میزان صادرات در این دوره، در سال ۱۳۶۹ با ۸ میلیون دلار و بیشترین میزان صادرات در سال ۱۳۷۲ با ۱۴۰ میلیون دلار تحقق یافته است.
- کشورهای سودان، لیبی، تونس، آفریقای جنوبی و مراکش به ترتیب بیشترین صادرات کشورمان را در این دوره جذب کرده‌اند.
- هر چند که سال‌های آخر دوران سازندگی، تعداد خانه‌های صفر در جدول کاهش یافته است که به معنی گسترش بازارهای صادراتی کشورمان می باشد، ولی ارزش صادرات کالاهای غیرنفتی کشورمان افزایش چندانی نیافته است.
- در این دوره به ۱۳ کشور آفریقایی هیچ‌گونه صادراتی از مبدأ جمهوری اسلامی ایران ثبت نشده است.

جدول شماره ۸:

- میانگین صادرات سالیانه کشورمان در دوره سازندگی به ۵۳ کشور آفریقایی، معادل ۴۳ میلیون دلار بوده که نسبت به میانگین دوران دفاع، حدود ۹ برابر شده است و البته متوسط سهم هر کشور کمتر از ۱ میلیون دلار بوده است.
- مجموع بیشترین میزان سالیانه صادرات به کشورهای قاره، معادل ۲۰۸ میلیون دلار بوده است. این میزان نشانگر آن است که ظرفیت بالقوه صادرات به قاره آفریقا طی هشت سال سازندگی بیش از ۱/۶ میلیارد دلار بوده است.
- سال ۱۳۷۴ با ۱۲ تکرار بیشترین فراوانی را در بین سال‌های ۱۳۶۸-۷۵ از نظر تحقق بیشترین صادرات سالیانه به ۵۳ کشور آفریقایی به خود اختصاص داده است.
- بیشترین ارزش صادرات سالیانه در دوره سازندگی به ترتیب مربوط به صادرات به کشورهای سودان، تونس، لیبی، مراکش و آفریقای جنوبی بوده است.

جدول شماره ۹:

- ارزش کل صادرات جمهوری اسلامی ایران به قاره آفریقا در دوره اصلاحات (۱۳۸۳-۱۳۷۶) بالغ بر ۶۸۳ میلیون دلار می‌باشد.
- صادرات غیرنفتی کشورمان به قاره آفریقا طی این دوره، از روند افزایشی مناسب برخوردار بوده است.

- تعداد اندک خانه‌های با اعداد صفر به معنی گستردگی مناسب صادرات به کشورهای قاره آفریقا بوده است.
- مهم‌ترین مقاصد صادراتی کشورمان در این دوره به ترتیب سودان، آفریقای جنوبی، مصر، لیبی و مراکش بوده‌اند.
- صادرات به کشورهای آفریقایی در دوره اصلاحات، به خصوص در اواخر دوره، از توزیع نسبتاً مناسبی برخوردار بوده است.
- در این دوره، تنها به ۴ کشور از ۵۳ کشور قاره آفریقا صادرات صورت نگرفته است که آمار بسیار جالبی است.

جدول شماره ۱۰:

- در ۲۶ سال اخیر (۱۳۵۸-۸۳)، در ۲۴ سال به کشور تونس صادرات داشته‌ایم و لیبی با ۲۲ سال، سودان ۱۸ سال، اوگاندا، زیمبابوه و غنا با ۱۶ سال، تانزانیا، مغرب و نیجریه با ۱۵ سال و آفریقای مرکزی با ۱۴ سال در ردیف‌های دوم تا دهم قرار داشته‌اند.

- طی این مدت، به چهار کشور لسوتو، کیپ ورد، کمور و سائوتومه و پرونسیب هیچ صادرات مستقیمی به ثبت نرسیده است و کشورهای گینه استوایی با یک سال، سیشل با ۲ سال، سوازیلند با ۳ سال، گینه بیسائو با ۴ سال، مالاوی با ۶ سال و لیبیا با ۷ سال در بین ۵۳ کشور آفریقایی در ردیف‌های آخر قرار داشته‌اند.

جدول شماره ۱۱:

- در ۲۶ سال اخیر (طی سال‌های ۱۳۵۸-۱۳۸۳)، سال ۱۳۸۰ با تحت پوشش قراردادن ۴۶ کشور از ۵۳ کشور قاره از نظر جذب صادرات کشورمان بهترین سال محسوب می‌شود و سال‌های ۱۳۷۹ و ۱۳۸۲ با ۴۴ کشور، سال‌های ۱۳۷۸ و ۱۳۸۱ با ۴۳ کشور و سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۳ با ۴۲ کشور و سال ۱۳۷۶ با ۳۸ کشور در ردیف‌های بعدی قرار داشته‌اند. همان طور که مشاهده می‌شود همه این سال‌ها متعلق به دوره اصلاحات می‌باشند.

- از طرف دیگر، در سال ۱۳۶۴ از بین ۵۳ کشور آفریقایی، تنها به یک کشور صادرات غیرنفتی مستقیم داشته‌ایم و از این جهت سال ۱۳۶۴ بدترین سال محسوب می‌شود. سال ۱۳۶۱ با دو کشور و سال‌های ۱۳۶۳، ۱۳۶۲ و ۱۳۶۰ با ۳ کشور، سال ۱۳۶۶ با ۵ کشور، سال ۱۳۵۹ با ۶ کشور و سال ۱۳۶۷ با ۷ کشور، جزو بدترین سال‌ها به حساب می‌آیند و تقریباً همه این سال‌ها متعلق به دوره جنگ تحمیلی است.

جدول شماره ۱۲:

- این جدول، حاوی رکورد صادرات کشورمان به هر یک از کشورهای قاره در سه دوره دفاع، سازندگی و اصلاحات است.
- مجموع این رکوردها در هر دوره، حاکی از امکان بالقوه افزایش صادرات کشورمان دست‌کم تا میزان رکورد و بالاتر از آن می‌باشد.

- در دوره دفاع بالاترین رکوردها به ترتیب متعلق به کشورهای تونس، سودان، سنگال، چاد، لیبی، غنا، سومالی، موزامبیک، رواندا و الجزایر می‌باشند.
- بالاترین رکوردها در دوره سازندگی به ترتیب متعلق به کشورهای سودان، لیبی، تونس، مغرب، آفریقای جنوبی، تانزانیا، مصر، نیجریه، سنگال و گینه می‌باشند.
- در دوره اصلاحات، بالاترین رکوردها به ترتیب به کشورهای سودان، زیمبابوه، آفریقای جنوبی، مصر، لیبی، سنگال، نیجریه، جیبوتی، الجزایر و مغرب می‌باشند.
- در دوره دفاع برای بیش از ۳۰ کشور اصلاً رکوردی ثبت نشده است؛ یعنی اصلاً صادراتی نداشته‌ایم که این رقم برای دوره سازندگی ۱۴ کشور و در دوره اصلاحات به پنج کشور کاهش یافته است.
- در دوره دفاع تنها پنج کشور رکوردی بالاتر از یک میلیون دلار به ثبت رسانده‌اند؛ در حالی که در دوره سازندگی ۱۳ کشور رکورد بالای یک میلیون دلار داشته‌اند و در دوره اصلاحات حدود ۳۰ کشور رکورد بالای یک میلیون دلار را ثبت کرده‌اند که حکایت از تعمیق صادرات کشورمان به کشورهای قاره دارد.
- توزیع میزان صادرات به کشورهای آفریقایی در دوره اصلاحات بسیار بهتر از دوره های قبلی است. برای مثال، در دوره سازندگی از ۲۰۸ میلیون دلار مجموع رکوردها، ۱۲۸ میلیون دلار آن تنها به یک کشور (سودان) تعلق دارد.

جدول شماره ۱۳:

- ارزش مجموع میانگین صادرات سالیانه در دوره دفاع ۵ میلیون دلار، در دوره سازندگی ۴۳ میلیون دلار و در دوره اصلاحات ۸۶ میلیون دلار است.
- در دوره دفاع فقط دو کشور میانگین سالیانه بالاتر از یک میلیون داشته‌اند. در دوره سازندگی ۶ کشور و در دوره اصلاحات این تعداد به ۱۵ کشور بالغ شده است.

جدول شماره ۱۴:

- در این جداول، مجموع رکوردهای سالیانه صادراتی ثبت شده در کشورهای آفریقایی را در هر دوره بر مجموع کل صادرات سالیانه به قاره آفریقا تقسیم کرده‌ایم و نسبت آن را به دست آورده‌ایم.
- میانگین این نسبت در دوره دفاع ۶۴ درصد، در دوره سازندگی ۵۷ درصد و در دوره اصلاحات ۲۷ درصد بوده است که حکایت از توزیع و گستردگی صادرات کشورمان به کشورهای بیشتری از قاره آفریقا دارد.
 - در دوره دفاع، بهترین حالت مربوط به سال ۱۳۵۹ با ۳۸ درصد می‌باشد. در دوره سازندگی بهترین حالت مربوط به سال ۱۳۷۵ با ۳۷ درصد و در دوره اصلاحات سال ۱۳۷۷ با ۲۰ درصد بهترین سال از نظر توزیع صادرات به کشورهای آفریقایی بوده است.

بخش واردات

جدول شماره ۱۵:

- ارزش کل واردات جمهوری اسلامی ایران از کشورهای قاره آفریقا طی دوران دفاع مقدس بیش از ۷۳۷ میلیون دلار بوده است که این رقم بالغ بر ۱۴ برابر میزان صادرات در این دوره می‌باشد.
- در سال ۱۳۶۰ با ۱۸۵ میلیون دلار بیشترین واردات را از آفریقا داشته‌ایم.
- مهم‌ترین مبادی واردات کشورمان از قاره آفریقا در دوران دفاع به ترتیب کشورهای موزامبیک (۲۲۸ میلیون دلار)، تونس (۲۰۸ میلیون دلار)، کنیا (۳۶ میلیون دلار)، زیمبابوه (۲۸ میلیون دلار) و لیبی (۲۲ میلیون دلار) بوده‌اند.
- در دوره دفاع مقدس، کشورمان از ۱۷ کشور آفریقایی هیچ وارداتی نداشته است که تقریباً نیمی از کشورهایی است که در این دوره به آنها صادرات نداشته‌ایم.
- مقایسه واقعیت‌های آماری واردات با جدول صادراتی شماره ۵، نتایج جالبی را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۱۶:

- ارزش کل واردات جمهوری اسلامی ایران از کشورهای آفریقایی در دوران سازندگی ۱۱۳۷ میلیون دلار بوده است که این رقم بالغ بر ۳ برابر صادرات کشورمان به قاره آفریقا در این دوره می‌باشد.

- کمترین میزان واردات طی این دوره در سال ۱۳۷۰ با ۱۰۴ میلیون دلار و بیشترین میزان در سال پایانی دوره یعنی ۱۳۷۵ با ۲۴۸ میلیون دلار می باشد.
- مهم‌ترین مبادی واردات کشورمان از قاره آفریقا در دوران سازندگی به ترتیب کشورهای مغرب (۲۹۵ میلیون دلار)، سنگال (۲۵۲ میلیون دلار)، آفریقای جنوبی (۲۲۵ میلیون دلار)، تونس (۱۹۸ میلیون دلار) و زیمبابوه (۳۷ میلیون دلار) می باشد.
- در دوره سازندگی از ۲۲ کشور آفریقایی هیچ وارداتی نداشته‌ایم که تقریباً دو برابر تعداد کشورهایی است که در این دوره به آنها صادرات نداشته‌ایم.

جدول شماره ۱۷:

- ارزش کل واردات جمهوری اسلامی ایران از کشورهای آفریقایی در دوران اصلاحات بالغ بر ۱۴۸۷ میلیون دلار بوده است که این رقم نزدیک دو برابر میزان صادرات کشورمان به آفریقا است.
- در این دوره، کمترین میزان واردات از آفریقا در سال ۱۳۸۱ به مبلغ ۱۳۵ میلیون دلار و با بیشترین میزان با ۲۶۸ میلیون دلار مربوط به سال ۱۳۷۶ (اولین سال دوره) بوده است که حکایت از روند نزولی نسبی میزان واردات از آفریقا طی این دوره بوده است.

- مهم‌ترین مبادی واردات کشورمان از قاره آفریقا در دوران اصلاحات به ترتیب کشورهای آفریقایی جنوبی (۵۷۶ میلیون دلار)، تونس (۳۷۲ میلیون دلار)، مغرب (۳۳۲ میلیون دلار)، مصر (۶۸ میلیون دلار)، سنگال (۳۴ میلیون دلار) بوده است.
- در دوره اصلاحات، از ۲۰ کشور هیچ وارداتی ثبت نشده است که چهار برابر تعداد کشورهایی است که در همین دوره به آنها صادرات نداشته‌ایم.

جدول شماره ۱۸:

- مجموع واردات جمهوری اسلامی ایران از کشورهای آفریقایی در دوران دفاع، سازندگی و اصلاحات به ترتیب ۷۳۷، ۱۱۳۷ و ۱۴۸۷ میلیون دلار بوده است.
- در دوره دفاع، مهم‌ترین مبادی واردات به کشورمان موزامبیک، تونس، کنیا، زیمبابوه و لیبی بوده‌اند.
- در دوران سازندگی، مهم‌ترین مبادی واردات کشورهای مغرب، سنگال، آفریقایی جنوبی، تونس و زیمبابوه بوده‌اند.
- در دوران اصلاحات، مهم‌ترین مبادی واردات کشورهای آفریقایی جنوبی، تونس، مصر و سنگال بوده‌اند.

جدول شماره ۱۹:

- در ۲۶ سال اخیر (۵۸-۸۳) تنها کشور آفریقایی که جمهوری اسلامی ایران در تمام سال‌ها از آن واردات داشته است، کشور تونس بوده است.

- کنیا با ۲۴ سال، مصر با ۲۱ سال، زیمبابوه با ۲۰ سال، مغرب با ۱۸ سال، آفریقای مرکزی و موزامبیک با ۱۷ سال، آفریقای جنوبی با ۱۶ و لیبی با ۱۵ سال در ردیف‌های دوم تا دهم قرار دارند.
- یازده کشور آفریقایی نیز وجود دارند که جمهوری اسلامی ایران طی ۲۶ سال گذشته هیچ وارداتی از آنها نداشته است. این کشورها شامل اریتره، بورکنیافاسو، رواندا، ساتوتومه و پرنسیپ، کنگو برازاویل، گینه استوایی، گینه بیسائو، لسوتو، موریس و نامیبیا هستند.

جدول شماره ۲۰:

- بیشترین گستردگی مبادی واردات بین کشورهای آفریقایی در ۲۶ سال اخیر، در سال‌های ۱۳۷۱، ۱۳۵۸ و ۱۳۵۹ به ترتیب با ۲۳، ۲۲ و ۲۰ کشور بوده است که برخی متعلق به دوره اصلاحات و برخی متعلق به دوره دفاع می‌باشد.
- کمترین گستردگی مبادی واردات از کشورهای آفریقایی مربوط به سال‌های ۱۳۶۶، ۱۳۷۵ و ۱۳۶۴ می‌باشد که متعلق به دو دوره اصلاحات و سازندگی است که حاکی از وجود نوسانات در واردات کشورمان از قاره آفریقا می‌باشد.

بخش تراز تجاری

جدول شماره ۲۱:

- جمهوری اسلامی ایران در تجارت با کشورهای آفریقایی در هر سه دوره دفاع، سازندگی و اصلاحات دارای تراز تجاری منفی بوده است و کسری تجاری در این سه دوره به ترتیب ۵۴۹ میلیون دلار (دوره دفاع)، ۷۸۴ میلیون دلار (دوران سازندگی)، و ۷۹۷ میلیون دلار (دوران اصلاحات) بوده است.
- بیشترین تراز منفی در دوران دفاع در تجارت با کشورهای موزامبیک (۲۲۸ میلیون دلار)، تونس (۱۸۱ میلیون دلار)، کنیا (۳۶ میلیون دلار) و در دوران سازندگی با مغرب (۲۸۰ میلیون دلار)، سنگال (۲۴۷ میلیون دلار)، آفریقای جنوبی (۲۰۲ میلیون دلار) و در دوران اصلاحات نیز با آفریقای جنوبی (۴۷۹ میلیون دلار)، تونس (۳۵۷ میلیون دلار)، مغرب (۳۰۵ میلیون دلار) بوده است.
- بالاترین تراز مثبت جمهوری اسلامی ایران در تجارت با کشورهای آفریقایی در دوران دفاع مربوط به کشورهای سودان (۱۱ میلیون دلار)، سنگال (۰/۷ میلیون دلار)، سومالی (۰/۳ میلیون دلار) می‌باشد.
- و در دوران سازندگی با کشورهای سودان (۱۷۲ میلیون دلار)، لیبی (۳۵ میلیون دلار)، و تانزانیا (۶ میلیون دلار) بوده است.
- در دوران اصلاحات نیز با کشورهای سودان (۱۴۹ میلیون دلار)، لیبی (۳۵ میلیون دلار)، و جیبوتی (۲۳ میلیون دلار) بوده است.

- نگاهی گذرا به ارقام سه ستون تراز تجاری در سه دوره دفاع، سازندگی و اصلاحات حکایت از روند کاهش تعداد کشورهای با تراز منفی و افزایش کشورهای است که با آنها تراز تجاری مثبت داشته‌ایم.

جدول شماره ۲۲:

- تعداد کشورهای آفریقایی که جمهوری اسلامی ایران در تجارت با آنها در سه دوره دفاع، سازندگی و اصلاحات تراز مثبت تجاری داشته است به ترتیب ۴۰، ۲۱۶ کشور بوده است که روند کاملاً مثبتی است.
- تعداد کشورهایی که با آنها تراز تجاری صفر بوده است، به ترتیب ۱۲، ۱۶، ۳ بوده است که بیشتر به خاطر عدم تبادل تجاری بوده است.
- تعداد کشورهایی که با آنها تراز تجاری منفی داشته‌ایم، در سه دوره به ترتیب ۱۰، ۲۰، ۳۱ کشور بوده است.

جدول شماره ۲۳:

- با حذف سه کشور از صدر و ذیل جدول تراز تجاری (شماره ۲۱)، نمودارهای وضعیت تراز تجاری کشورمان با کشورهای آفریقایی ترسیم شده است که به خوبی روز افزایش تراز تجاری مثبت در دوره اصلاحات مشهود است.

بخش منطقه زیر خط صحرا

جدول شماره ۲۴:

- مجموع صادرات جمهوری اسلامی ایران به ۴۱ کشور زیر خط صحرا در ۲۶ سال (۱۳۵۸-۸۳) معادل ۳۵۶ میلیون دلار بوده است.
- در ده سال اول پس از انقلاب (دوره دفاع)، تنها ۴ میلیون دلار به ۴۱ کشور صادرات داشته‌ایم. این رقم در دوران سازندگی به ۶۰ میلیون دلار و در دوران اصلاحات به ۲۹۳ میلیون دلار افزایش یافته است.
- در دوران دفاع از ۴۱ کشور زیر صحرا به ۲۷ کشور اصلاً صادراتی نداشته‌ایم. در دوران سازندگی این رقم ده کشور رسیده و در دوران اصلاحات به چهار کشور کاهش یافته است که حکایت از گستردگی قابل توجه صادرات کشورمان به منطقه جنوب آفریقا است.
- از ۴۱ کشور زیر خط صحرا (۱۳۵۸-۶۷) تنها به یک کشور (سنگال)، در مجموع بیش از یک میلیون دلار صادرات داشته‌ایم.
- در دوران سازندگی، تعداد کشورهایی که بیش از یک میلیون دلار صادرات داشته‌ایم به ۹ کشور رسیده است.
- در دوران اصلاحات از بین ۴۱ کشور زیر صحرا در مجموع ۸ سال به ۲۷ کشور بیش از ۱ میلیون دلار صادرات داشته‌ایم.

بخش منطقه شمال آفریقا

جداول شماره ۲۵ و ۲۶:

- جمهوری اسلامی ایران در دوران دفاع (۱۳۵۸-۶۷) در مجموع ۴۶ میلیون دلار به ۱۲ کشور شمال آفریقا صادرات داشته است و در دوران سازندگی، این رقم به ۲۸۶ میلیون دلار رسید و در دوران اصلاحات به ۳۹۸ میلیون دلار بالغ شده است.

- در دوران دفاع به نیمی از کشورهای شمال آفریقا (۶ کشور) و در دوران سازندگی به ۳ کشور هیچ صادرات نداشته‌ایم ولی در دوران اصلاحات به کلیه کشورهای این منطقه صادرات داشته‌ایم.

- از بین ۱۲ کشور شمال آفریقا، در دوران دفاع به ۴ کشور صادرات بیش از یک میلیون داشته‌ایم در دوره سازندگی این کشورها به ۶ کشور افزایش یافته‌اند و در دوران اصلاحات این تعداد به ۹ کشور بالغ شده‌اند.

جدول ارزش صادرات ج.ا. ایران به قاره های مختلف طی سالهای 76-83

1376	1381	1382	1383	نام قاره	میانگین چند سال میلیون دلار
میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	اروپا	1791.773
1220.091	3317	1117	1513	آسیا	2997.726
1530.903	968	4509	4983	آمریکا	162.3158
77.263	187	201	184	اقیانوسیه	16.197
9.788	14	19	22	آفریقا	108.1363
37.545	122	127	146	کل	5076.148
2875.59	4608	5973	6848		

یک

جدول ارزش واردات ج.ا. ایران از قاره های مختلف طی سالهای 76-83

1376	1381	1382	1383	نام قاره	میانگین چند سال میلیون دلار
میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	اروپا	13096.78
7650.1	12773	13784	18180	آسیا	9558.3
3770.2	7619	11143	15701	آمریکا	1444.025
1957.1	1356	1285	1178	اقیانوسیه	338.1
549.4	392	235	176	آفریقا	177.45
268.8	136	152	153	کل	24614.65
14195.6	22276	26599	35388		

دو

جدول تغییرات در نسبت صادرات ج.ا. ایران به پنج قاره جهان از جمله قاره آفریقا طی سلهای 76-83

سال	1376	1378	1379	1380	1381	1382	1383	76-83
میانگین 76-83	در صد	در صد	در صد	در صد	در صد	در صد	در صد	میانگین 76-83
اروپا	42.42	36.96	32.99	25.31	21	18.7	22.09	28.495714
آسیا	53.23	56.82	60.41	68.55	72	75.5	72.77	65.61429
آمریکا	2.68	4	4.14	3.71	4.05	3.35	2.69	3.5171429
اقیانوسیه	0.34	0.38	0.34	0.29	0.31	0.31	0.32	0.3271429
آفریقا	1.3	1.83	1.97	2.14	2.65	2.1	2.13	2.0171429
مجموع کل	99.97	99.99	99.85	100	100.01	99.96	100	99.968571

سه

چهار

جدول تغییرات در نسبت واردات ج.ا. ایران از پنج قاره جهان از جمله قاره آفریقا طی سلهای 76-83

سال	1376	1378	1379	1380	1381	1382	1383	76-83
میانگین 76-83	در صد	در صد	در صد	در صد	در صد	در صد	در صد	میانگین 76-83
اروپا	53.89	51.28	49.77	49.33	57.34	51.82	51.37	52.114286
آسیا	26.5	31.84	34.63	36.86	34.2	41.89	44.37	35.755714
آمریکا	13.78	12.68	10.77	10.13	6.09	4.83	3.33	8.8014286
اقیانوسیه	3.87	2.6	3.11	2.71	1.76	0.88	0.5	2.2042857
آفریقا	1.89	1.58	1.67	0.96	0.61	0.57	0.43	1.1014286
مجموع	99.93	99.98	99.95	99.99	100	99.99	100	99.977143

پنج
جدول ارزش صادرات ج.ا. ایران به کشورهای آفریقایی در دوران دفاع (58-67)

سال	1358	1359	1360	1361	1362	1363	1364	1365	1366	1367	58-67
ارزش کشورها	ارزش صادرات ملین دلار	ارزش صادرات ملین دلار	ارزش صادرات ملین دلار	ارزش صادرات ملین دلار	ارزش صادرات ملین دلار	ارزش صادرات ملین دلار	ارزش صادرات ملین دلار	ارزش صادرات ملین دلار	ارزش صادرات ملین دلار	ارزش صادرات ملین دلار	ارزش صادرات در دوران جنگ ملین دلار
آلبانی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
آلبانی مرکزی	0.024743	0	0	0	0	0.027514	0	0	0	0	0.042267
آنگولا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
انجولی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
اریتره	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
انجیر	0.002143	0	0	0	0	0	0	0	0	0.245167	0.24731
ارگندا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.041335	0.041335
ایلین	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
بوسونانا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
بورکینافاسو	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
بروندی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
تاریانا	0	0	0	0	0	0	0	0.008857	0	0	0.008857
تونس	1.57668	0.22809	0.567601	0.330714	0.410872	0.010544	0	1.624256	5.793268	15.093449	28.701144
توگو	0.022083	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.022083
چیبوتی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
چاد	0	0	0	0	0	0	0	2.923629	0	0	2.923629
رواندا	0.250038	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.250038
زامبیا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
زیمبابوه	0	0.017	0	0	0	0	0	0.028202	0	0	0.037202
مراکش و پرلمپ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ساحل عاج	0	0.079633	0	0	0	0	0	0	0	0	0.079633
منگال	0	0	0	0	0	0	0	0	2.1406	0	2.3608
سوازیلند	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
سویان	0	0.228096	0	0	0	0	0	11.154954	0.000418	0	11.577228
سومالی	0	0.581555	0	0	0	0	0	0	0	0.119112	0.691667
سیندل	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
سینالون	0.043191	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.043191
سنا	0	0	0	0	0.097143	0	0	0	0	0	0.097143
کامرون	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
کنگو برازویل	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
کنگو مکرنتیک	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
کوتی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
کمور	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
کپو ورد	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
گابن	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
گامبیا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
گینه بواترین	0	0	0	0	0.007618	0	0	0	0	0	0.007618
گینه استوایی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
گینه بیسائو	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
لسوتو	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
لیبی	0.400373	0.327217	0.438057	0	0	0.999992	0	0.789373	1.226605	0.002764	4.344981
لیبریا	0.01118	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.01118
ماداگاسکار	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
مالاوی	0	0	0	0	0	0	0	0.007184	0	0	0.007184
مالی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
مصر	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
مغرب (مراکش)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
موریتانی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
موریتوس	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
موزامبیک	0	0	0	0.014343	0	0	0	0.282287	0	0	0.297
نامیبیا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
نیجر	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
نیوزی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
نیوزیلند	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ساحل غربی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
مجموع	2.395231	1.517501	1.00648	0.54486	1.11533	1.03802	0	14.0744	10.0444	16.6534	50.3877

جدول ارزش میانگین صادرات سالانه به کشورهای آفریقایی در دوران دفاع و بیشترین میزان صادرات سالانه به هر کشور

کشورها	ارزش میانگین صادرات در هر سال میلیون دلار	بیشترین ارزش صادرات در یک سال میلیون دلار	سالهای ۴۰ بیشترین صادرات تحقق یافته میلیون دلار
آفریقای جنوبی	0	0	0
آفریقای مرکزی	0.0042257	0.024743	1358
آنگولا	0	0	0
انجولیا	0	0	0
اریتره	0	0	0
الجزایر	0.024731	0.245167	1347
اوغندا	0.0041335	0.041335	1347
بوتان	0	0	0
بوتسوانا	0	0	0
بورکینافاسو	0	0	0
بروندی	0	0	0
بنین	0.0000857	0.000857	1366
تونس	2.8701144	13.893449	1367
توگو	0.0022083	0.022083	1358
تیمور	0	0	0
چاد	0.2023029	2.923029	1346
رواندا	0.0265038	0.255038	1358
زامبیا	0	0	0
زیمبابوه	0.0037202	0.020202	1345
سائو تومه و پرنسپ	0	0	0
ساحل عاج	0.0079633	0.079633	1359
سنگال	0.23406	2.3406	1367
سوازیلند	0	0	0
سودان	1.1577228	11.350514	1345
سومالی	0.0091687	0.541555	1359
سیشل	0	0	0
سیرالیون	0.0043101	0.043101	1358
غنا	0.0097143	0.097143	1362
گامبیا	0	0	0
گابون	0	0	0
گینه بيساؤ	0	0	0
گینه	0	0	0
کنیا	0	0	0
کامرون	0	0	0
کوت د'ivoire	0	0	0
کوت د'ivoire	0	0	0
کوت د'ivoire	0	0	0
گینه گینه	0.0007818	0.007818	1362
گینه استوایی	0	0	0
گینه بیسائو	0	0	0
لسوتو	0	0	0
لیبی	0.4344081	1.326605	1366
لیبریا	0.001118	0.01118	1358
ماداگاسکار	0	0	0
مالاوی	0.0007184	0.007184	1345
مالی	0	0	0
مصر	0	0	0
مغرب (مرکزی)	0	0	0
موریتانی	0	0	0
موریتانی	0	0	0
موزامبیک	0.0207	0.20207	1345
نامیبیا	0	0	0
نیجر	0	0	0
نیجریه	0	0	0
ساحل عاج	0	0	0
جمع	5.030768	36.173983	

هفت

جدول ارزش صادرات ج.ا. ایران به کشورهای آفریقایی در دوران سازندگی (68-75)

ردیف	کشورها	1368	1369	1370	1371	1372	1373	1374	1375	68-75
		ارزش صادرات میلیون دلار	ارزش صادرات میلیون دلار	ارزش صادرات میلیون دلار	ارزش صادرات میلیون دلار	ارزش صادرات میلیون دلار	ارزش صادرات میلیون دلار	ارزش صادرات میلیون دلار	ارزش صادرات میلیون دلار	ارزش صادرات میلیون دلار
1	آفریقای جنوبی	0	0	0	7.55862	0.020458	2.41869	7.374071	8.009375	23.38125
2	آفریقای مرکزی	0	0	0.001709	0.010251	0.24117	0.908306	1.150197	0.509551	2.823184
3	انگولا	0	0.0003	0	0	0	0.024077	0	0	0.024377
4	اتیوپی	0	0	0.015	0.027107	0.275578	0.910029	0.620358	0.082645	1.930695
5	اریتره	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	الجزایر	0.269836	0.448778	0.067611	0	0	0	0	0	0.786225
7	ارگنتا	0	0.017114	0.393352	0.023579	0.886084	0.244455	0.035631	0.128964	1.730179
8	بنین	0	0	0	0	0	0	0.090305	0.063662	0.153967
9	بوروندی	0	0	0	0.00674	0.030388	0.02142	0	0.068252	0.066798
10	بورکینافاسو	0	0	0	0	0	0.07455	0.004214	0.021553	0.100317
11	بروندی	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	تنگزینیا	0	0.042857	0.195734	0	0.120037	0.863327	4.960485	1.408818	7.591258
13	تونس	15.507949	0	0.022305	3.647578	5.079029	6.19376	1.11055	1.830384	27.81757
14	توگو	0	0	0	0.003197	0	0	0.036923	0.13393	0.17405
15	جیبوتی	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	چاد	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	رواندا	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	زامبیا	0.000784	0.060328	0	0.02176	0	0.027376	0.029193	0.04142	0.120861
19	زیمبابوه	0	0	0.039586	0.001362	0.053558	0.21692	0.270237	0.232228	0.804491
20	میانگوم و پرنسپ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21	ساحل عاج	0	0	0	0.068333	0.002664	0.047806	0.177946	0.182366	0.417115
22	سنگال	0	2.537522	0	2.22	0	0.195422	0.349765	0.57993	5.882659
23	سوازیلند	0	0	0	0.044266	0	0	0	0	0.044266
24	سردان	0.015917	0	7.265461	34.940276	128.132258	2.01569	0.351412	2.52518	175.4462
25	سومالی	0.130476	0	0	0	0	0	0.02547	0	0.155946
26	میتشل	0	0	0	0	0	0	0	0	0
27	سیرالئون	0	0	0	0	0	0	0.009784	0.031895	0.041679
28	غنا	1.118164	0.336185	1.073424	0.057532	0.090901	0.019978	0.308549	0	2.922842
29	کامرون	0	0	0	0	0.000423	0.013002	0.083665	0.075129	0.172219
30	کنگو برازیل	0	0	0	0.019097	0	0.02919	0	0.090773	0.04606
31	کنگو دموکراتیک	0	0	0	0.012947	0	0.0102	0.074265	0.063682	0.161074
32	کوبا	0	0	0.003785	0.536699	0.619039	0.854829	1.033623	0.501545	3.54952
33	کومور	0	0	0	0	0	0	0	0	0
34	کیپ ورد	0	0	0	0	0	0	0	0	0
35	گابون	0	0	0	0	0	0.095404	0.30827	0.135118	0.538792
36	گامبیا	0	0	0	0.000575	0	0.00725	0.00267	0	0.010495
37	گینه کونگاری	0	0	0	0.574769	1.869961	0.141468	0.053926	0.09152	2.727644
38	گینه استوایی	0	0	0	0	0	0	0	0	0
39	گینه بیسائو	0	0	0	0.040024	0	0	0	0	0.040024
40	اسواتی	0	0	0	0	0	0	0	0	0
41	لیبی	0	0.00392	1.795239	5.270965	0.836014	13.990877	23.787097	9.669705	54.95582
42	لیبریا	0	0	0	0	0	0	0	0	0
43	ماداگاسکار	0	0	0.007624	0.072543	0.124725	0.140369	0.157087	0.45434	0.956688
44	مالاوی	0	0	0	0	0	0	0	0	0
45	مالی	0	0	0	0	0.046197	0.000718	0.070207	0.12823	0.245352
46	مصر	0	0	0.835914	2.848192	0.726598	3.494802	1.529671	0.324786	9.779963
47	مغرب (مراکش)	8.445293	4.918417	0	0.041681	0.114493	0.437075	0.35946	0.464613	14.78103
48	موریتانی	0	0	0	0	0	0.0037	0	0.037106	0.040806
49	موریتوس	0	0	0	0	0	0	0	0	0
50	موزامبیک	0	0	0	0	0.01274	0	0.2575	0.139211	0.409451
51	نامیبیا	0	0	0	0.07495	0.042744	0.161964	0.05734	0	0.276998
52	نیجر	0.000076	0	0	0	0	0	0	0	0.000076
53	نپور	0.001429	0	3.043434	0.236575	0.359402	0.148884	0.180047	0.146017	4.109788
	سائر آفریقا	0.296112	0.02964	0.026711	0	0	0	0	0	0
	مجموع	25.78604	8.343061	14.80069	58.25762	139.7987	27.72625	44.8399	26.02393	345.2177

هشت جدول میانگین و بالاترین ارزش صادرات سابقه ج.ا.ایران به هر کشور در دوران سازندگی

کشورها	ارزش میانگین	بیشترین ارزش	سالی که بیشترین
	صادرات در هر سال (75-88) میلیون دلار	صادرات در یک سال میلیون دلار	صادرات تحقق یافته : میلیون دلار
آلبانی	0.241336875	0.910039	1373
آذربایجان جنوبی	1.92165675	7.56862	1374
آنگولا	0.863047125	0.824077	1373
آریتره	0	0	0
آرژانتین	0.898278125	0.448778	1369
اوتمانا	0.016272375	0.886084	1371
بنین	0.819245875	0.890305	1374
بوروندی	0.00834975	0.830386	1372
برونزی	0.812539625	8.07453	1373
بوتان	0	0	0
بوتسوانا	8.94898725	4.960485	1374
بیلیز	3.477196375	15.507949	1368
بیلیز	0.02175625	0.13393	1375
چاد	0	0	0
چاد	0	0	0
رواندا	0	0	0
زامبیا	0.015107625	0.04142	1375
زیمبابوه	0.100561375	0.270233	1374
میانگین همه و پرتوسط	0	0	0
ساحل عاج	0.052139375	0.182366	1375
سنگال	0.735332375	1.537522	1369
سوازیلند	0.88553325	0.064266	1371
سودان	21.93077425	128.332258	1372
سومالی	0.81949325	0.130476	1368
سوشل	0	0	0
سیرالئون	0.005289875	0.031893	1375
عنا	0.36538525	1.118164	1368
کشرون	0.021527975	0.083965	1374
کنگو براز اوپن	0.0887575	0.81919	1371
کنگو دمکراتیک	0.82013425	8.074263	1374
کوبا	0.44369	1.032623	1374
کومور	0	0	0
کپ ورد	0	0	0
گابن	0.067349	0.30827	1374
گامبیا	0.081311875	0.00725	1373
گینه گینه بیسائو	0.3409566	1.865961	1372
گینه استوایی	0	0	0
گینه بیسائو	0.005883	0.048024	1371
گامبیا	0	0	0
گینه	6.869677125	23.787097	1374
گینه بیا	0	0	0
ماداگاسکار	0.119586	0.45434	1374
مالای	0	0	0
مالی	0.038669	0.12821	1375
مصر	1.222495375	3.494802	1373
مغرب (مراکش)	1.867629	8.443293	1368
موریتانی	0.00518875	0.837106	1375
موزامبیک	0	0	0
موزامبیک	0.891181375	0.2875	1374
نامیبیا	0.02462475	0.361964	1373
نیجر	0.8900095	0.866076	1368
نیجریه	0.3137235	3.843434	1378
ساحل عاج	0	0.296112	1388
مجموع	43.15221588	208.002196	

بررسی آماری روابط تجاری ج.ا. ایران و کشورهای آفریقایی و...

جدول ارزش صادرات ج.ا. ایران به کشورهای آفریقایی در دوران اصلاحات

ردیف	سال ارزش کشورها	1376	1377	1378	1379	1380	1381	1382	1383	ارزش مجموع صادرات در ایران اصلاحات میلیون دلار
		ارزش صادرات - میلیون دلار	ارزش صادرات - میلیون دلار	ارزش صادرات - میلیون دلار	ارزش صادرات - میلیون دلار	ارزش صادرات - میلیون دلار	ارزش صادرات - میلیون دلار	ارزش صادرات - میلیون دلار	ارزش صادرات - میلیون دلار	
1	آفریقای جنوبی	17.042264	7.836371	5.37342	6.462442	15.626187	12.79651	16.51638	15.156031	97.172605
2	آفریقای مرکزی	0.316106	0.343879	0.097023	0.055744	0.005514	0	0	0.059537	0.876003
3	آنغولا	0	0.086863	0.031269	0.103778	0.816235	0.009246	0.206867	0.278272	1.53255
4	اتیوپی	0.208207	3.193249	0.831307	4.681492	1.720423	2.190203	3.561358	4.273227	20.681667
5	اریتره	0.022682	0	0.014773	0.305126	1.449384	0.629015	0.331469	1.339248	4.139701
6	الجزایر	0	0.1485	0.0525	0.054616	2.18199	5.683415	5.075683	7.256883	20.433587
7	ارگاندا	0.349402	0.293064	0.391758	0.276595	0.17956	0.445285	1.59473	1.34417	4.874564
8	بنین	0.145776	0.095932	0.103991	0.207665	0.150502	0.566982	0.455757	0.089678	1.961271
9	بورکینافاسو	0	0.000412	0.009998	0.331224	0.232601	0.829777	0.146829	0	1.602841
10	بورکینافاسو	0.092181	0.079538	0.00081	1.493888	0.316183	0.036713	0.032537	0.959362	3.033232
11	بروندی	0.987488	0.513811	0.633244	0.01189	0.134779	1.291309	0.597708	0	4.169538
12	تانزانیا	0.374898	0.516647	1.251705	2.009694	1.08025	1.615098	2.688851	3.839727	13.35257
13	تونس	2.929391	2.909677	2.121808	1.544234	2.718294	1.063844	0.727105	0.96461	14.162253
14	توگو	0.148369	0.19952	0.160693	0.162032	0.530997	0.714206	0.435999	0.465525	2.807178
15	جیبوتی	0	0.297023	4.464048	2.965492	1.840471	7.417067	3.186168	2.416899	23.10726
16	چاد	0	0.166652	0.015929	0	0.002648	0.007232	0.170852	0.01431	0.377223
17	رواندا	0.019372	0.13511	0.101542	0.113298	0.035275	0.051833	0.144893	0.014427	0.6163
18	زامبیا	0.001359	0.101077	0.028304	0.037414	0.021113	0.115266	0.020629	0.317219	0.637781
19	زیمبابوه	0.202619	1.124093	0.753534	0.307683	0.545912	0.233599	0.571114	18.047586	21.59316
20	سانتوم و پرنسپ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21	ساحل عاج	0.428601	0.825235	0.629462	0.263697	0.690342	0.894834	1.851642	0.475261	6.054554
22	مسیک	0.325193	0.444444	0.152862	1.404721	2.098747	9.190334	4.41841	2.40293	13.615521
23	موزامبیک	0	0	0	0	0.01218	0	0	0.020794	0.032884
24	موریتانیا	0.726533	3.842301	9.117895	14.358928	20.839167	24.818113	44.371985	37.769513	156.474433
25	سومالی	0	0	0.00992	0.28634	0.03067	0.138174	0.225528	0.146614	0.830246
26	سنگال	0	0	0	0	0	0	0.059258	0.012012	0.07127
27	سیرالئون	0.019799	0.037539	2.073469	0.023007	0.109073	3.109922	0.637703	0.278897	5.276409
28	سوازیلند	0.521178	0.512358	0.655618	0.916904	1.518947	0.272026	0.431263	0.842136	5.65013
29	کامرون	0.436133	0.568912	0.800934	1.481341	1.03597	0.827232	0.534064	0.662148	6.347734
30	کنگو براز اوایل	0.026066	0.108541	0.070691	1.103733	0.629647	2.695934	0	0	4.633214
31	کنگو براز اواخر	0.140788	0.060223	0.378535	0.18825	0	0.009944	0.749623	0.389724	2.003487
32	کوت د'واوار	2.692385	2.502172	2.403959	3.876902	1.324261	2.190816	5.260547	5.616938	25.89308
33	کومور	0	0	0	0	0	0	0	0	0
34	کپ رود	0	0	0	0	0	0	0	0	0
35	گابن	0.246458	0.115081	0.086343	0.0403	0.13411	0.695111	0.514619	0.304946	2.098966
36	گامبیا	0.0323	0.070208	0	0.09148	0.534206	0.567136	0.129481	0.073561	1.498372
37	گینه کوناکری	0.373993	1.573485	0.50363	0.689983	2.375826	1.742379	0.686074	0.186657	12.034027
38	گینه استوایی	0	0.00088	0	0	0	0	0	0	0.00888
39	گینه بیسائو	0	0	0	0.022729	0.046572	0	0.235981	0	0.26443
40	لسوتو	0	0	0	0	0	0	0	0	0
41	لیبی	4.570469	2.161754	14.154143	6.09057	5.359225	10.702308	5.877913	3.279639	52.201021
42	لیبریا	0.008134	0	0	0.0445	0.071913	0.05263	0.016855	0.058764	0.252976
43	ماداگاسکار	0.281616	0.709109	0.319131	0.18489	0.409511	0.139818	0.70712	2.958728	5.702223
44	مالدیو	0.099549	0	0.019353	0	0.012533	0.624339	0.01707	0	0.173026
45	مالی	0.122515	0.137213	0.16938	0.486055	0.884907	0.432665	1.105708	0.376483	3.933926
46	مصر	1.265242	3.965704	9.530338	16.174362	8.510905	11.924921	10.636664	16.022119	78.130153
47	مغرب (مراکش)	1.396721	2.569008	1.821196	2.005482	2.686001	3.561909	6.317875	5.900589	26.260821
48	موریتانی	0.070292	0.060865	0.137592	0.096264	0.062039	0.058046	0.108046	0.07582	0.694746
49	موزامبیک	0.009996	0.076817	0.024564	0.05964	0.047648	0.464836	0.038919	0.305901	1.028353
50	موزامبیک	0.197428	0.016478	0.057996	0.461052	2.795442	0.332075	0.448206	0.780288	4.978965
51	نامیبیا	0	0.00144	0.087502	0.147513	3.046652	0.084311	0.324992	0.045852	3.738262
52	نجر	0.075714	0.07168	0.02627	0.162438	0.161062	0	0.139184	1.718313	2.354681
53	نیجریه	0.713886	0.678091	0.824961	1.59532	1.347813	4.807858	4.632687	8.44759	23.046206
54	ساحل العریض	0	0	0	0	0	0	0	0	0
مجموع		37.5453	38.8277	61.4492	74.0732	86.0412	119.64	122.50441	143.538	683.61859

جدول فراوانی سالهای انجام و عدم انجام صادرات به هر کشور در ۲۶ سال اخیر

ترتیب کشورها از نظر فراوانی سالهای انجام و عدم انجام صادرات در ۲۶ سال اخیر

ردیف	کشورها	سالهای صادرات	عدم صادرات
1	آفریقای جنوبی	13	13
2	آفریقای مرکزی	14	12
3	آنگولا	9	17
4	اتیوپی	14	12
5	اریتره	7	19
6	الجزایر	12	14
7	ارگنتد	16	10
8	بنین	10	16
9	بورکینافاسو	10	16
10	بورکینافاسو	11	15
11	بروندی	7	19
12	تنگرینیا	15	11
13	تونس	24	2
14	توگو	12	14
15	جیبوتی	7	19
16	چاد	7	19
17	رواندا	9	17
18	زامبیا	14	12
19	زیمبابوه	16	10
20	مراکش	0	26
21	ساحل عاج	14	12
22	سنگال	12	12
23	سوازیلند	3	23
24	سودان	18	8
25	سومالی	10	16
26	سینل	2	23
27	سیرالئون	11	15
28	غنا	16	10
29	کامرون	12	14
30	کنگو برازویل	9	17
31	کنگو دموکراتیک	11	15
32	کوبا	14	12
33	کومور	0	26
34	کیپ ورد	0	26
35	گابن	11	15
36	گامبیا	10	16
37	گیبیه کوناکری	14	12
38	گیبیه استراسی	1	25
39	گیبیه بیسائو	4	22
40	گینیا	0	26
41	گینیا	22	4
42	لیبی	7	19
43	ماداگاسکار	14	12
44	مالاوی	6	20
45	مالی	12	14
46	مصر	14	12
47	مغرب (مراکش)	15	11
48	موریتانی	10	16
49	موریتوس	8	18
50	موزامبیک	13	13
51	نامیبیا	11	15
52	نجر	8	18
53	نجریه	15	11
	سایر آفریقا	8	18
	مجموع	562	839

ردیف	کشورها	سالهای صادرات	عدم صادرات
13	تونس	24	2
41	لیبی	22	4
24	سودان	18	8
7	ارگنتد	16	10
19	زیمبابوه	16	10
28	غنا	16	10
12	تنگرینیا	15	11
47	مغرب (مراکش)	15	11
53	نجریه	15	11
2	آفریقای مرکزی	14	12
4	اتیوپی	14	12
18	زامبیا	14	12
21	ساحل عاج	14	12
32	کوبا	14	12
37	گیبیه کوناکری	14	12
43	ماداگاسکار	14	12
46	مصر	14	12
1	آفریقای جنوبی	13	13
50	موزامبیک	13	13
6	الجزایر	12	14
14	توگو	12	14
22	سنگال	12	12
29	کامرون	12	14
45	مالی	12	14
10	بورکینافاسو	11	15
27	سیرالئون	11	15
31	کنگو دموکراتیک	11	15
35	کابن	11	15
51	نامیبیا	11	15
8	بنین	10	16
9	بورکینافاسو	10	16
25	سومالی	10	16
36	کامبیا	10	16
48	موریتانی	10	16
3	انگولا	9	17
17	رواندا	9	17
30	کنگو برازویل	9	17
49	موریتوس	8	18
52	نجر	8	18
5	اریتره	7	19
11	بروندی	7	19
15	جیبوتی	7	19
16	چاد	7	19
42	لیبیا	7	19
44	مالاوی	6	20
39	گیبیه بیسائو	4	22
23	سوازیلند	3	23
26	سینل	2	23
38	گیبیه استراسی	1	25
20	مراکش و پرتغال	0	26
33	کومور	0	26
34	کیپ ورد	0	26
40	گینیا	0	26
	سایر آفریقا	8	18
	مجموع	562	839

یازده

جدول فراوانی کشورهای مقصد صادرات
ج.ا. ایران در هر سال

سالهای پس از انقلاب	تعداد کشورهای مقصد صادرات به آنها داشته ایم	تعداد کشورهای مقصد صادرات به آنها نداشته ایم
1358	9	45
1359	6	48
1360	3	51
1361	2	52
1362	3	51
1363	3	51
1364	1	53
1365	7	47
1366	5	49
1367	7	47
1368	10	44
1369	10	44
1370	15	39
1371	26	28
1372	22	32
1373	30	24
1374	31	23
1375	30	24
1376	38	16
1377	42	12
1378	43	11
1379	44	10
1380	46	8
1381	43	10
1382	44	9
1383	42	11

ترتیب 26 سال از نظر فراوانی کشورهای
مقصد صادرات ج.ا. ایران در هر سال

سالها به ترتیب الوت فراوانی	تعداد کشورهای مقصد صادرات به آنها داشته ایم	تعداد کشورهای مقصد صادرات به آنها نداشته ایم
1380	46	8
1379	44	10
1382	44	9
1378	43	11
1381	43	10
1377	42	12
1383	42	11
1376	38	16
1374	31	23
1373	30	24
1375	30	24
1371	26	28
1372	22	32
1370	15	39
1368	10	44
1369	10	44
1358	9	45
1365	7	47
1367	7	47
1359	6	48
1366	5	49
1360	3	51
1362	3	51
1363	3	51
1361	2	52
1364	1	53

اسفند ۱۳۹۵

جدول ارزش مهاجرت صادرات سه‌ماهه به هر یک از کشورهای آفریقایی در هر یک از سه دوره

سال	چنگ
ارزش	ارزش مهاجرت
کشورها	صورت بر هر سه ماه میلیون دلار
تونس	2.6701144
سودان	1.1577228
لیبی	0.4344981
چاد	0.2923029
سنگال	0.23606
غنا	0.0697143
سومالی	0.0691667
موزامبیک	0.0297
رواندا	0.0259038
الجزایر	0.024731
ساحل عاج	0.0079633
سیرالئون	0.0043191
آفریقایی مرکزی	0.0042257
اوگاندا	0.0041335
زیمبابوه	0.0037202
توگو	0.0022083
لیبریا	0.001118
گینه کنزاسی	0.0007618
مالدی	0.0007184
تنزانی	0.0000857
آفریقایی جنوبی	0
انگولا	0
اتیوپی	0
اریتره	0
بنین	0
بوتسوانا	0
بورکینافاسو	0
بروندي	0
جیبوتی	0
زامبیا	0
مفوتومه و پرنسب	0
سوازیلند	0
میشل	0
کامرون	0
کنگو برازویل	0
کنگو دمکراتیک	0
کنیا	0
کومور	0
کیپ ورد	0
گابن	0
گامبیا	0
گینه استوایی	0
گینه بیسائو	0
اسوتو	0
ماداگاسکار	0
مالی	0
مصر	0
مغرب (مراکش)	0
موریتانی	0
موریتوس	0
نامیبیا	0
نجر	0
نجره	0
ساحل العریض	0
مجموع	5.038768
افزایشی عدم صدا	34

سال	سازندگی
ارزش	ارزش مهاجرت
کشورها	صورت بر هر سه ماه میلیون دلار
سودان	21.9307743
لیبی	6.86947713
تونس	3.47719638
آفریقایی جنوبی	2.92285875
مغرب (مراکش)	1.847629
مصر	1.22249538
تنزانی	0.94890725
سنگال	0.73533238
نجره	0.5137235
کنیا	0.44369
غنا	0.36535525
آفریقایی مرکزی	0.352898
گینه کنزاسی	0.3409555
اتیوپی	0.24133688
اوگاندا	0.21627238
ماداگاسکار	0.119586
زیمبابوه	0.10056138
الجزایر	0.09827813
گابن	0.067349
ساحل عاج	0.05213938
موزامبیک	0.05118138
نامیبیا	0.03462475
مالی	0.030669
توگو	0.02175625
کامرون	0.02152738
کنگو دمکراتیک	0.02013425
سومالی	0.01949325
بنین	0.01924588
زامبیا	0.01510763
بورکینافاسو	0.01253963
بوتسوانا	0.00834975
کنگو برازویل	0.0057575
سوازیلند	0.00553325
سیرالئون	0.00520988
موریتانی	0.00510075
گینه بیسائو	0.005003
انگولا	0.00304713
گامبیا	0.00131188
نجر	0.0000095
اریتره	0
بروندي	0
جیبوتی	0
چاد	0
رواندا	0
مفوتومه و پرنسب	0
میشل	0
کومور	0
کیپ ورد	0
گینه استوایی	0
اسوتو	0
لیبریا	0
مالدی	0
موریتوس	0
ساحل العریض	0
مجموع	43.1522159
افزایشی عدم صدا	15

سال	اصلاحات
ارزش	صورت بر هر سه ماه میلیون دلار
کشورها	
سودان	19.5593044
آفریقایی جنوبی	12.1465756
مصر	9.76626938
لیبی	6.52512763
مغرب (مراکش)	3.28260263
کنیا	3.236635
جیبوتی	2.8894075
نجره	2.86077575
زیمبابوه	2.899395
اتیوپی	2.58523338
الجزایر	2.55419838
سنگال	2.2692535
تونس	1.77028163
تنزانی	1.69410875
گینه کنزاسی	1.50425338
کامرون	0.79346675
سیرالئون	0.78455113
ساحل عاج	0.75681925
ماداگاسکار	0.71302788
غنا	0.70626625
موزامبیک	0.62237063
اوگاندا	0.6093205
کنگو برازویل	0.57915175
بروندي	0.52119225
اریتره	0.51746263
مالی	0.49174075
نامیبیا	0.46728275
بورکینافاسو	0.379154
توگو	0.35069725
نجر	0.29433263
گابن	0.262121
کنگو دمکراتیک	0.25043588
بنین	0.24515888
بوتسوانا	0.20035513
انگولا	0.19156875
گامبیا	0.1872965
موریتوس	0.12854413
آفریقایی مرکزی	0.10975038
سومالی	0.10378075
موریتانی	0.08684325
زامبیا	0.07972263
رواندا	0.0770375
چاد	0.04715288
گینه بیسائو	0.03305375
لیبریا	0.03159975
مالدی	0.02162825
میشل	0.01018143
سوازیلند	0.0041105
گینه استوایی	0.00111
مفوتومه و پرنسب	0
کومور	0
کیپ ورد	0
اسوتو	0
ساحل العریض	0
مجموع	88.0209096
افزایشی عدم صدا	5

چهارده جدول مربوط به نسبت بیشترین صادرات سالانه به مجموع صادرات در هر سال به تفکیک دوره های سه گانه

سال	1358	1359	1360	1361	1362	1363	1364	1365	1366	1367	58-67
	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش مجموع صادرات میلون دلار
مجموع	2.395231	1.517391	1.006458	0.544857	1.115333	1.03602	0	14.07439	10.04438	18.65343	50.38768
بیشترین صادرات	1.57668	0.581555	0.567601	0.530714	0.697143	0.999992	0	11.35051	5.793268	15.89345	
نسبت به کل	0.658258	0.3832093	0.563959	0.9740427	0.6250537	0.9652246	0	0.806466	0.576767	0.852039	0.6405

سال	1368	1369	1370	1371	1372	1373	1374	1375	68-75
	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش مجموع صادرات میلون دلار
مجموع	25.78604	8.343061	14.800689	58.25762	139.79871	27.72625	44.8399	26.02393	345.22
بیشترین صادرات	15.50795	4.918417	7.265461	34.94028	128.33226	13.59088	23.7871	9.669705	
نسبت به کل	0.601409	0.589522	0.4908867	0.599753	0.9179789	0.490161	0.53049	0.37157	0.574

سال	1376	1377	1378	1379	1380	1381	1382	1383	76-83
	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش صادرات میلون دلار	ارزش مجموع صادرات میلون دلار
مجموع	37.54631	38.82775	61.449151	74.07321	86.041217	119.6396	122.5044	143.538	683.62
بیشترین صادرات	17.04226	7.836371	14.154143	16.17436	20.839167	24.81911	44.37199	37.7695	
نسبت به کل	0.453912	0.201824	0.2303381	0.218358	0.2421998	0.207441	0.362207	0.263133	0.2724

پانزده

جدول ارزش واردات ج.ا. ایران از کشورهای آفریقایی در دوران دفاع (58-67)

ردیف	نام کشورها	1358	1359	1360	1361	1362	1363	1364	1365	1366	1367	58-67
ارزش	ارزش	ارزش	ارزش	ارزش	ارزش	ارزش	ارزش	ارزش	ارزش	ارزش	ارزش	ارزش
میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار	میلیون دلار
1	آفریقای جنوبی	0.03998	0	0	0.130028	1.48424	0.023929	0	0	0	0	1.67818
2	آفریقای مرکزی	0	1.21378	0.053475	0.356472	5.30604	2.894252	3.342683	2.587297	0	0	15.753997
3	آنگولا	0.58236	0.01496	0	0	0.06527	0	0	0	0.00669	0	0.668275
4	اتیوپی	0	0.71996	0.042721	0	0	0	0.017942	0	3.182675	0	3.963298
5	اریتره	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	الجزایر	0	0.01156	0	0.002575	0	0	0.090848	0.001286	0	0	0.106266
7	اوگاندا	0.13472	0.16355	2.286559	1.311343	1.05933	1.210469	0	2.435034	1.614109	0	10.215112
8	بنین	0.01424	0.02256	0.017857	0	0	0.2314	0	0	0	0	0.286063
9	بوتسوانا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	بورکینافاسو	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	بروندی	0.00524	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.005238
12	تنگانیقا	0	0.00852	0.006811	0	0.01128	0	0	0	0	0.009474	0.036081
13	تونس	0.0551	3.87125	60.56432	10.46316	25.7071	44.79784	23.25206	13.18816	18.47591	7.884408	208.25929
14	توگو	0	0.16256	0	0	0	0.04598	0	0	0.00861	0.003769	0.220921
15	چاد	0.01129	0	0	0.113801	0	0	0	0	0	0.000929	0.126015
16	چاد	0	0	0	0	0.00037	3.764769	0	0.019733	0	0	3.784867
17	رواندا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	زامبیا	0	0.8395	0.125723	0	5.41248	0	1.434713	3.07599	0	0	10.888397
19	زیمبابوه	0	6.26957	3.609612	1.922497	6.28785	6.610579	0.0000372	3.444057	0.03083	0	28.175364
20	زوتومه و پرانس	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21	مسیح عاج	0.03579	0	0.102827	0	0.09966	0	0	0.341453	0	0	0.579727
22	متنگل	0.00036	0.00578	0	1.569567	0	0	0	0	0	0	1.575705
23	سوازیلند	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
24	سودان	0.01572	0	0.437014	0	0.06504	0	0	0.168392	0.009785	0	0.695946
25	سومالی	0.13699	0.13341	0.090089	0	0	0	0.004114	0.002758	0	0	0.367362
26	میشل	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
27	سیرالئون	0.16818	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.168176
28	شانا	0.05302	0.0155	0.117201	0	0	0	0	0	0	0.357661	0.543382
29	کامرون	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
30	کنگو برازاویل	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
31	کنگو دمکراتیک	0.02004	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.020039
32	کنا	0.511357	3.22393	4.939106	3.405602	11.1956	4.083508	1.749976	1.399027	4.133971	1.403866	36.248108
33	کمور	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
34	کبک ورد	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
35	گابن	0	0	0	0	0.51886	1.348162	5.296862	0	0	0	7.163884
36	گامبیا	0	0.09574	5.32739	0	1.04502	0	0	0	0	0	6.468149
37	گینه کوناکری	0	3.61188	0	0.16212	0.05498	0	0	0	0	0	3.828977
38	گینه استوایی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
39	گینه بیسائو	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
40	لسوتو	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
41	لیبی	0	0	0	3.627871	8.07531	2.356605	3.12431	2.083501	2.458372	0.161189	21.887155
42	لیبریا	2.84085	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.840848
43	ماداگاسکار	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
44	مالاوی	0.52754	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.527543
45	مالی	0.05176	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.051764
46	مصر	0.22635	0.0037	0.199307	0	0	0.019147	0	0	2.753761	0	3.202262
47	مغرب (مرکش)	0	0.13646	0.000286	0	0	0	0	0	0	0	0.136747
48	موریتانی	0	0	0	0.661257	0	0	0	0	0	0	0.661257
49	موریس	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
50	موزامبیک	22.9555	70.0706	93.80022	3.15134	8.59982	9.568373	9.932474	2.719155	4.146937	3.13871	228.0832
51	نامیبیا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
52	نیجر	0.01056	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.010559
53	نیجریه	0.00878	0	0	0	0	0	0	0.113057	0	0	0.12184
54	ساحل آفریقا	48.5089	4.21077	13.47966	23.46747	15.1696	6.082437	6.913712	8.198492	8.188886	4.127229	138.34784
	مجموع	76.9168	94.8056	185.2002	50.18298	90.2649	83.09243	55.15969	36.16532	46.02861	19.88211	737.69864

جدول ارزش واردات ج.ا. ایران از کشورهای آفریقایی در دوران اصلاحات (76-83)

هفده

ردیف	کشور	ارزش واردات (میلیون دلار)									76-83 ارزش مجموع واردات میلیون دلار
		1376	1377	1378	1379	1380	1381	1382	1383		
1	آفریقایی جنوبی	124.24852	86.289618	73.985475	103.33828	73.103532	35.932862	46.746676	32.328475	575.97343	
2	آفریقایی مرکزی	0.057056	0	1.631081	0	0	0	0	0	1.688137	
3	انگولا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
4	اتیوپی	0.975425	0.041084	0	0	0	0	0	0	1.016509	
5	اریتره	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
6	اندونز	0.294822	0	0	0.008756	0	0	0.210845	0.058453	0.572876	
7	اوگندا	0	0	0.02737	0	0.003849	0	0	0	0.031219	
8	بنین	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
9	بوتسوانا	0	0	0	0	0	0	0	0.041511	0.041511	
10	بورکینافاسو	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
11	بروندي	0	0	0.851259	0	0.058403	0	0	0	0.909662	
12	تنزانيا	0	0	0.297693	0.072277	0.075581	0.33749	0.080392	0.024292	0.887725	
13	تونس	36.202	29.762342	53.930542	50.96575	44.347006	46.909112	51.299753	58.192104	371.60861	
14	ترگو	0	2.995188	0	17.852607	2.13841	0	0	0	22.986205	
15	جیبوتی	0	0.056564	0	0	0	0	0	0	0.058564	
16	چاد	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
17	رواندا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
18	زامبیا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
19	زیمبابوه	0	0.805263	2.500894	2.990153	4.919794	1.396133	4.191236	0.499194	17.302667	
20	قوتومه و پرتسید	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
21	ساحل عاج	0	0	0	0.373317	0.119139	0.128791	0.544883	2.98804	4.15417	
22	سنگال	31.947166	2.133709	0.006958	0	0	0	0	0	34.087833	
23	سوازیلند	0	0	0.211633	0.014603	0	0	0	0	0.226236	
24	سودان	4.429693	0	0	0	0	2.196539	0.551576	0	7.177808	
25	سومالی	0	0	0	0	0	0	0	0.029923	0.029923	
26	سیشل	0	0	0	0	0.022884	5.176385	8.20884	0.109197	13.517306	
27	سیرالئون	0.127382	0	0	0	0	0	0	0	0.127382	
28	عنا	0	0	0.650508	0.08251	0.089297	0	0.00315	0.242458	1.067923	
29	کامرون	0	0	0	0	0	0.021554	0	0	0.021554	
30	کنگو برازاون	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
31	کنگو دموکراتیک	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
32	کوبا	0.449605	1.24966	2.246462	1.20836	2.038126	0	0	1.294078	8.486291	
33	کومور	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
34	کپ ورد	0	0	0	0	0	0.757624	0	0	0.757624	
35	گابن	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
36	گامبیا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
37	گیبیه کوناکری	7.109875	0	0	0	0	0	0	0	7.109875	
38	گیبیه استوایی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
39	گیبیه بیضاو	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
40	لسوتو	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
41	لیبی	0	0.051612	0	0	0	0	0.129452	17.359685	17.540749	
42	لیریا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
43	ماداگاسکار	0	0	0	0	0.129873	0.013498	0	0	0.143371	
44	مالی	0	0	0	0	0	0.110894	0.306273	0	0.417167	
45	مالی	0	0	0	0	0.177464	0.010009	0	0	0.187473	
46	مصر	1.471122	13.734741	2.51638	13.74367	10.393127	14.339561	5.320772	6.102829	67.822202	
47	مغرب (مراکش)	61.413499	36.63146	61.672362	50.164441	25.671527	28.278437	34.407432	33.320403	331.59956	
48	موریتانی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
49	موریتوس	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
50	موزامبیک	0	0	0	0	0	0	0.059975	0	0.059975	
51	نامیبیا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
52	نجر	0	0	0	0	0	0	0	0.031138	0.031138	
53	نیجریه	0	0.082293	0	0	0	0.092638	0	0	0.094931	
54	سائیرا لئونا	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	مجموع	268.72616	173.75353	200.52862	240.81472	163.11055	135.75809	151.81591	152.95689	1487.4645	

فصلنامه مطالعات آفریقا - پاییز و زمستان ۱۳۸۵

جدول ترتیب کشورهای قاره از نظر میزان ارزش واردات ج.ا.ایران از آنها به تفکیک هر دوره

دوران ۵۸-۶۷			دوران ۶۸-۷۵			دوران ۷۶-۸۳		
رتبه	کشورها	ارزش مجموع واردات میلیون دلار	رتبه	کشورها	ارزش مجموع واردات میلیون دلار	رتبه	کشورها	ارزش مجموع واردات میلیون دلار
1	موزامبیک	228.0832	1	غرب (مراکش)	255.52281	1	آفریقای جنوبی	575.97343
2	تونس	208.25929	2	سنگال	252.75449	2	تونس	371.60861
3	کنیا	36.248108	3	آفریقای جنوبی	225.60442	3	غرب (مراکش)	331.55956
4	زیمبابوه	28.175384	4	تونس	198.87019	4	مصر	67.622202
5	لیبی	21.887155	5	زیمبابوه	37.249887	5	سنگال	34.087833
6	آفریقای مرکزی	15.753957	6	کنیا	22.601076	6	توگو	22.986205
7	زambia	10.888397	7	لیبی	19.524535	7	لیبی	17.540749
8	اوگاندا	10.215112	8	موزامبیک	19.057964	8	زیمبابوه	17.302667
9	گابن	7.163884	9	گابن	15.184058	9	میشل	13.517306
10	گامبیا	6.468149	10	آفریقای مرکزی	11.636922	10	کنیا	8.486291
11	اتیوپی	3.963298	11	مصر	11.058574	11	سودان	7.177808
12	گینه کونکری	3.628977	12	گینه کونکری	4.706002	12	گینه کونکری	7.109875
13	چاد	3.784867	13	الجزایر	4.127233	13	ساحل عاج	4.15417
14	مصر	3.202262	14	سودان	3.81853	14	آفریقای مرکزی	1.688137
15	لیبریا	2.840848	15	عنا	3.20684	15	عنا	1.067923
16	آفریقای جنوبی	1.67818	16	نژانیا	1.55805	16	اتیوپی	1.016509
17	سنگال	1.575705	17	سومالی	0.717797	17	بروندي	0.909862
18	سودان	0.695046	18	موزابند	0.549101	18	نژانیا	0.887725
19	انگولا	0.669275	19	بوتسوانا	0.349099	19	کیپ ورد	0.757624
20	موریتانی	0.661257	20	سیرالئون	0.145306	20	الجزایر	0.572876
21	ساحل عاج	0.579727	21	چیبوتی	0.14214	21	مالاوی	0.417167
22	عنا	0.543382	22	ساحل عاج	0.130996	22	موزابند	0.226236
23	مالاوی	0.527543	23	اتیوپی	0.115646	23	مالی	0.187473
24	سومالی	0.387362	24	توگو	0.094553	24	ماداگاسکار	0.143371
25	بنین	0.286063	25	بنین	0.065715	25	سیرالئون	0.127382
26	توگو	0.220921	26	موریتانی	0.054589	26	نیجریه	0.094931
27	سیرالئون	0.168176	27	اوگاندا	0.034743	27	موزامبیک	0.059975
28	مغرب (مراکش)	0.136747	28	بروندي	0.031192	28	چیبوتی	0.058564
29	چیبوتی	0.126015	29	ماداگاسکار	0.024397	29	بوتسوانا	0.041511
30	نیجریه	0.12184	30	مالی	0.009836	30	اوگاندا	0.031219
31	الجزایر	0.106266	31	گامبیا	0.002522	31	نیجیر	0.031138
32	مالي	0.051764	32	انگولا	0	32	سومالی	0.029923
33	نژانیا	0.036081	33	اریتره	0	33	کامرون	0.021554
34	کنگو مکرر آنتک	0.020039	34	بورکینافاسو	0	34	انگولا	0
35	نیجیر	0.010559	35	چاد	0	35	اریتره	0
36	بروندي	0.005238	36	رواندا	0	36	بنین	0
37	اریتره	0	37	زامبیا	0	37	بورکینافاسو	0
38	بوتسوانا	0	38	نوتومه و پرنسبو	0	38	چاد	0
39	بورکینافاسو	0	39	میشل	0	39	رواندا	0
40	رواندا	0	40	کامرون	0	40	زامبیا	0
41	نوتومه و پرنسبو	0	41	کنگو برازویل	0	41	نوتومه و پرنسبو	0
42	موزابند	0	42	کنگو مکرر آنتک	0	42	کنگو برازویل	0
43	میشل	0	43	کومور	0	43	کنگو مکرر آنتک	0
44	کامرون	0	44	کیپ ورد	0	44	کومور	0
45	کنگو برازویل	0	45	گینه استوایی	0	45	گابن	0
46	کومور	0	46	گینه بیسائو	0	46	گامبیا	0
47	کیپ ورد	0	47	لسوتو	0	47	گینه استوایی	0
48	گینه استوایی	0	48	لیبریا	0	48	گینه بیسائو	0
49	گینه بیسائو	0	49	مالاوی	0	49	لسوتو	0
50	لسوتو	0	50	موریتانی	0	50	لیبریا	0
51	ماداگاسکار	0	51	نامیبیا	0	51	موریتانی	0
52	موریتانی	0	52	نیجیر	0	52	موریتانی	0
53	نامیبیا	0	53	نیجریه	0	53	نامیبیا	0
54	میان آفریقا	138.34764	54	سائر آفریقا	8.521399	54	میان آفریقا	0
	مجموع	737.89884		مجموع	1137.4708		مجموع	1487.4645

بررسی آماری روابط تجاری ج.ا. ایران و کشورهای آفریقایی و...

جدول ترتیب کشورهای قاره از نظر فراوانی سالهای انجام و عدم انجام واردات ج.ا. ایران طی 26 سال گذشته

ردیف	ارزش کشورها	سالهای واردات	سالهای عدم واردات	نورده	ردیف	ارزش کشورها	سالهای واردات	سالهای عدم واردات
1	آفریقای جنوبی	16	10		1	تونس	26	0
2	آفریقای مرکزی	17	9		2	کنیا	24	2
3	انگولا	4	22		3	مصر	21	5
4	اتیوپی	9	17		4	زیمبابوه	20	6
5	اریتره	0	26		5	مغرب (مراکش)	18	8
6	الجزایر	11	15		6	آفریقای مرکزی	17	9
7	اوگاندا	13	13		7	موزامبیک	17	9
8	بنین	7	19		8	آفریقای جنوبی	16	10
9	بوتسوانا	4	22		9	لیبی	15	11
10	بورکینافاسو	0	26		10	تانزانیا	14	12
11	بروندي	4	22		11	سودان	14	12
12	تائوانیا	14	12		12	لوگاندا	13	13
13	تونس	26	0		13	ساحل عاج	13	13
14	ترک	9	17		14	سنگال	13	13
15	جیبوتی	5	21		15	الجزایر	11	15
16	چاد	3	23		16	عنا	11	15
17	رواندا	0	26		17	سومالی	10	16
18	زامبیا	5	21		18	اتیوپی	9	17
19	زیمبابوه	20	6		19	ترگو	9	17
20	مالتی توم و پرنسپس	0	26		20	بنین	7	19
21	ساحل عاج	13	13		21	گابن	6	20
22	سنگال	13	13		22	جیبوتی	5	21
23	سوازیلند	3	23		23	زامبیا	5	21
24	موزامبیک	14	12		24	گینه کیناکری	5	21
25	سومالی	10	16		25	انگولا	4	22
26	مپدل	4	22		26	بوتسوانا	4	22
27	سوازیلند	3	23		27	بروندي	4	22
28	عنا	11	15		28	مپدل	4	22
29	کامرون	1	25		29	گامبیا	4	22
30	کنگو براز اوایل	0	26		30	مالی	4	22
31	کنگو دمکراتیک	1	25		31	نیجریه	4	22
32	کنیا	24	2		32	چاد	3	23
33	کمور	0	26		33	سوازیلند	3	23
34	کپ ورد	1	25		34	سوازیلند	3	23
35	گابن	6	20		35	ماداگاسکار	3	23
36	گامبیا	4	22		36	مالاوی	3	23
37	گینه کیناکری	5	21		37	موریتانی	2	24
38	گینه استوایی	0	26		38	نیجر	2	24
39	گینه بیسائو	0	26		39	کامرون	1	25
40	لسوتو	0	26		40	کنگو دمکراتیک	1	25
41	لیبی	15	11		41	کپ ورد	1	25
42	لیبریا	1	26		42	لیبری	1	25
43	ماداگاسکار	3	23		43	اریتره	0	26
44	مالاوی	3	23		44	بورکینافاسو	0	26
45	مالی	4	22		45	رواندا	0	26
46	مصر	21	5		46	مالتی توم و پرنسپس	0	26
47	مغرب (مراکش)	18	8		47	کنگو براز اوایل	0	26
48	موریتانی	2	24		48	کمور	0	26
49	موریتس	0	26		49	گینه استوایی	0	26
50	موزامبیک	17	9		50	گینه بیسائو	0	26
51	نامیبیا	0	26		51	لسوتو	0	26
52	نیجر	2	24		52	سورین	0	26
53	نیجریه	4	22		53	تامبیا	0	26
	مالتی آفریقا	13	13					

بیست

جدول ترتیب سالهای پس از انقلاب اسلامی از نظر فراوانی کشورهای مبدا واردات ج.ا.ایران از قاره آفریقا

سال	فراوانی کشورهای مبدا واردات	کشورهایی که از آنها وارداتی فراوانی
1358	22	31
1359	20	33
1360	17	36
1361	12	41
1362	17	36
1363	14	39
1364	10	43
1365	13	40
1366	10	43
1367	11	42
1368	16	37
1369	13	40
1370	15	38
1371	23	30
1372	11	42
1373	14	39
1374	14	39
1375	10	43
1376	12	41
1377	12	42
1378	13	40
1379	12	41
1380	14	39
1381	14	39
1382	14	39
1383	17	36

سالها به ترتیب اولویت فراوانی کشورها	فراوانی کشورهای مبدا واردات	کشورهایی که از آنها وارداتی فراوانی
1371	23	30
1358	22	31
1359	20	33
1360	17	36
1362	17	36
1383	17	36
1368	16	37
1370	15	38
1363	14	39
1373	14	39
1374	14	39
1380	14	39
1381	14	39
1382	14	39
1365	13	40
1369	13	40
1378	13	40
1361	12	41
1376	12	41
1379	12	41
1367	11	42
1372	11	42
1377	12	42
1364	10	43
1366	10	43
1375	10	43

جدول ترتیب کشورها از نظر تراز تجاری با ج. ا. ایران به تفکیک سه دوره

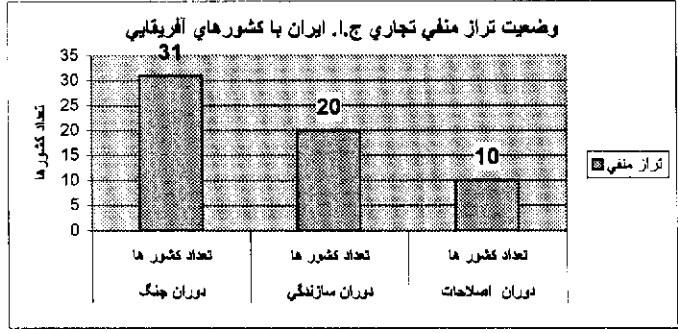
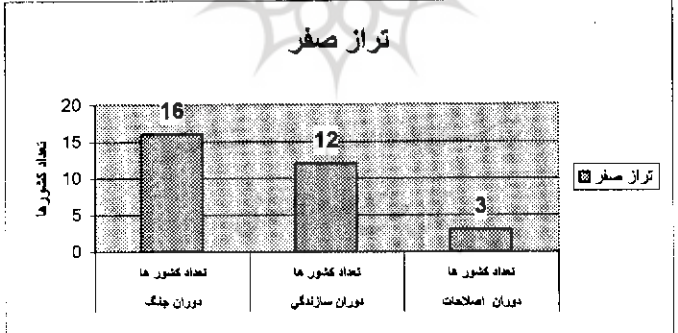
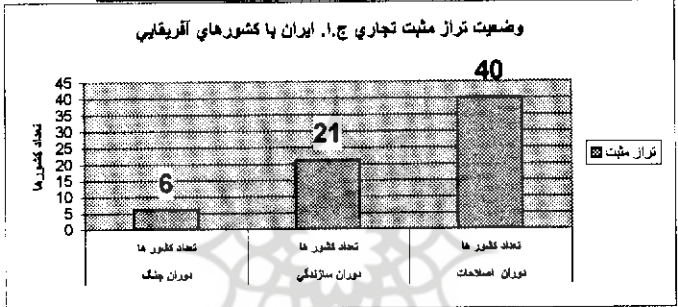
بیمست و یک

کشورها	اصلاحات	کشورها	سازندگان	کشورها	دوران دفاع	کشورها
موزامبیک	-478.80026	لریفای جنوبی	-280.741773	مغرب (مراکش)	-227.786204	موزامبیک
تونس	-357.448358	تونس	-246.871827	مغرب (مراکش)	-181.558149	تونس
توگو	-305.29874	مغرب (مراکش)	-202.223164	لریفای جنوبی	-36.248108	کنیا
مغرب (مراکش)	-20.17903	تونس	-171.052614	تونس	-28.138162	زیمبابوه
مغرب (مراکش)	-13.65097	زیمبابوه	-36.445376	زیمبابوه	-17.542174	لیبی
سیشل	-13.44604	کنیا	-19.051556	افریقای مرکزی	-15.711174	افریقای مرکزی
افریقای مرکزی	-0.810134	موزامبیک	-18.648513	موزامبیک	-10.888397	زامبیا
کپ ورد	-0.757624	گابن	-14.645266	گابن	-10.173777	اوگاندا
مالاوی	-0.244141	افریقای مرکزی	-8.813738	افریقای مرکزی	-7.163884	گابن
موزامبیک	-0.193352	الجزایر	-3.341008	الجزایر	-6.468149	گامبیا
لوتومبه و پرنسید	0	گینه کوناکری	-1.978358	گینه کوناکری	-3.963298	انجولیا
کومور	0	مصر	-1.278611	مصر	-3.821359	گینه کوناکری
لموتو	0	سومالی	-0.561851	مصر	-3.202262	مصر
گینه استوایی	0.00888	سوازیلند	-0.504835	سوازیلند	-2.829668	لیبریا
لیبریا	0.252798	غنا	-0.283998	غنا	-1.67818	افریقای جنوبی
گینه بیسائو	0.26443	بوتسوانا	-0.282301	بوتسوانا	-0.861838	چاد
چاد	0.377223	جیبوتی	-0.14214	جیبوتی	-0.669275	انگولا
رواندا	0.6163	سیرالئون	-0.103627	سیرالئون	-0.661257	موریتانی
زامبیا	0.637781	برونئی	-0.031192	برونئی	-0.520359	مالاوی
موزامبیک	0.894746	موریتانی	-0.013783	موریتانی	-0.500094	ساحل عاج
سومالی	0.800323	0	0	اریتره	-0.286063	بنین
موریتانی	1.028353	چاد	0	چاد	-0.198838	توگو
گامبیا	1.498372	رواندا	0	رواندا	-0.136747	مغرب (مراکش)
انگولا	1.53265	مالتومبه و پرنسید	0	مالتومبه و پرنسید	-0.126015	جیبوتی
بوتسوانا	1.56133	سیشل	0	سیرالئون	-0.124985	سیرالئون
ساحل عاج	1.900384	کومور	0	کومور	-0.12184	نیجریه
بنین	1.961271	کپ ورد	0	کپ ورد	-0.051764	مالی
کنگو دموکراتیک	2.003487	گینه استوایی	0	گینه استوایی	-0.035224	تازانیا
گابن	2.096968	لموتو	0	لموتو	-0.020039	کنگو دموکراتیک
نیجر	2.323523	لیبریا	0	لیبریا	-0.010559	نیجر
بورکینافاسو	3.033232	مالاوی	0	مالاوی	-0.005238	برونئی
برونئی	3.259876	0	0	موریتانی	0	اریتره
نامیبیا	3.738262	0.000076	0.000076	نیجر	0	بوتسوانا
مالی	3.746453	0.007973	0.007973	گامبیا	0	بورکینافاسو
اریتره	4.139701	0.024377	0.024377	انگولا	0	مالتومبه و پرنسید
زیمبابوه	4.292493	0.040024	0.040024	گینه بیسائو	0	سوازیلند
غنا	4.582207	0.04606	0.04606	کنگو براز اوایل	0	سیشل
کنگو براز اوایل	4.633214	0.079487	0.079487	توگو	0	کامرون
اوگاندا	4.843345	0.088252	0.088252	بنین	0	کنگو براز اوایل
موزامبیک	4.91989	0.100317	0.100317	بورکینافاسو	0	کومور
گینه کوناکری	4.924152	0.120861	0.120861	زامبیا	0	کپ ورد
ماداگاسکار	5.560852	0.161074	0.161074	کنگو دموکراتیک	0	گینه استوایی
سیرالئون	6.149027	0.172219	0.172219	کامرون	0	گینه بیسائو
کامرون	6.32618	0.235516	0.235516	مالی	0	لموتو
مصر	10.507953	0.276998	0.276998	نامیبیا	0	ماداگاسکار
تنگر لیا	12.685145	0.286119	0.286119	ساحل عاج	0	موریتانی
کنیا	17.406789	0.932291	0.932291	ماداگاسکار	0	نامیبیا
انجولیا	19.865358	1.695436	1.695436	اوگاندا	0.141044	الجزایر
الجزایر	19.860711	1.815049	1.815049	انجولیا	0.153761	غنا
نیجریه	22.951275	4.109788	4.109788	نیجریه	0.255038	رواندا
جیبوتی	23.050696	6.933208	6.933208	تازانیا	0.324305	سومالی
لیبی	34.660272	35.431282	35.431282	لیبی	0.784895	مغرب (مراکش)
سودان	149.296527	171.627664	171.627664	سودان	10.881282	سودان
	-797.0557	-783.7315	-783.7315	مجموع	-548.9633	مجموع

جدول ونمودار فراوانی کشورهای آفریقایی که با ج.ا.ایران تراز مثبت، منفی و یا صفر داشته اند (به تفکیک سه دوره)

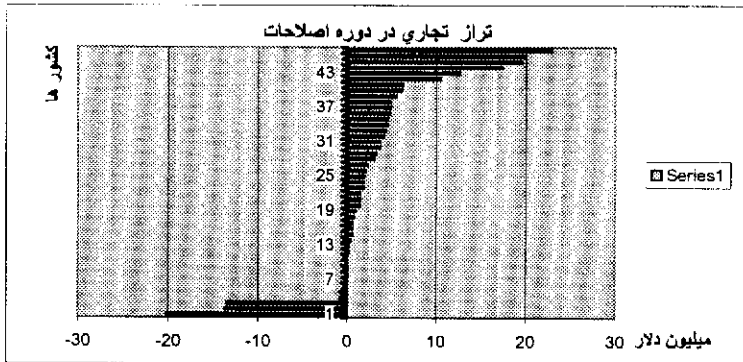
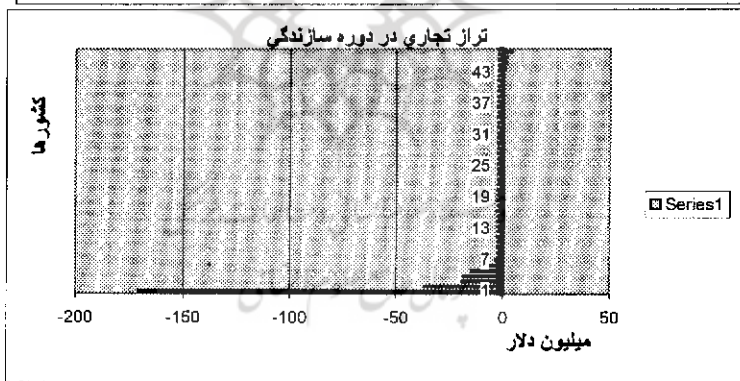
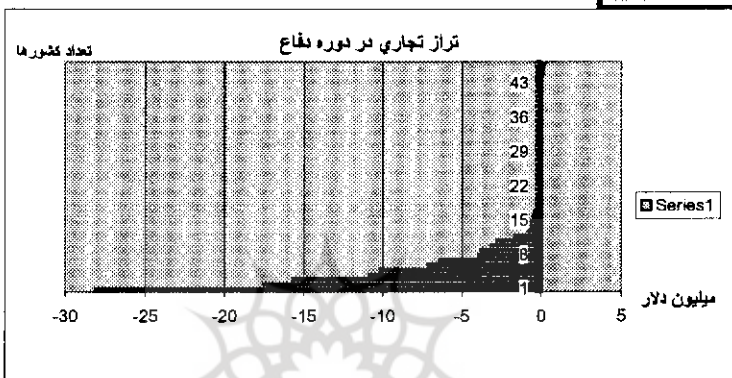
	دوران جنگ	دوران سازندگی	دوران اصلاحات
تراز مثبت	31	20	10
تراز منفی	6	21	40
تراز صفر	16	12	3

بیست و دو

نمودار وضعیت تراز تجاری ج.ا.ایران با کشورهای قاره آفریقا در هر دوره (پس از حذف سه کشور اول و آخر)

بیست و سه

بیست و چهار

مجموع ارزش صادرات ج.ا.ایران به هر یک از کشورهای زیر خط صحرا طی 26 سال به تفکیک هر دوره

ردیف	کشور	58-67	68-75	76-83	58-83
1	آفریقای جنوبی	0	23.381254	97.172805	120.553859
2	آفریقای مرکزی	0.042257	2.823184	0.878003	3.743444
3	انگولا	0	0.024377	1.53255	1.556927
4	اوگاندا	0.041335	1.730179	4.874564	6.646078
5	بنین	0	0.153967	1.961271	2.115238
6	بوتسوانا	0	0.066798	1.602841	1.669639
7	بورکینافاسو	0	0.100317	3.033232	3.133549
8	برونای	0	0	4.169538	4.169538
9	تانزانیا	0.000857	7.591258	13.55287	21.144985
10	توگو	0.022083	0.17405	2.807178	3.003311
11	رواندا	0.255038	0	0.6163	0.871338
12	زامبیا	0	0.120861	0.637781	0.758642
13	زیمبابوه	0.037202	0.804491	21.59516	22.436853
14	سنتوومه و پرنسپ	0	0	0	0
15	ساحل عاج	0.079633	0.417115	6.054554	6.551302
16	سنگال	2.3806	5.882659	20.436881	28.68012
17	سوازیلند	0	0.044266	0.032884	0.07715
18	سیشل	0	0	0.07127	0.07127
19	سیرالئون	0.043191	0.041679	6.276409	6.361279
20	حنا	0.697143	2.922842	5.65013	9.270115
21	کامرون	0	0.172219	6.347734	6.519953
22	کنگو برازویل	0	0.04606	4.633214	4.679274
23	کنگو دموکراتیک	0	0.161074	2.003487	2.164561
24	کنیا	0	3.54952	25.89308	29.4426
25	کومور	0	0	0	0
26	کپه ورد	0	0	0	0
27	گابن	0	0.538792	2.096988	2.63576
28	گامبیا	0	0.010495	1.498372	1.508867
29	گینه کوناکری	0.007618	2.727644	12.034027	14.769289
30	گینه استوایی	0	0	0.00888	0.00888
31	گینه بومبائو	0	0.040024	0.26443	0.304454
32	لسوتو	0	0	0	0
33	لیبریا	0.01118	0	0.252798	0.263978
34	ماداگاسکار	0	0.958688	5.704223	6.660911
35	مالاوی	0.007184	0	0.173026	0.18021
36	مالی	0	0.245352	3.933926	4.179278
37	موریتس	0	0	1.028353	1.028353
38	موزامبیک	0.297	0.409451	4.978965	5.685416
39	نامیبیا	0	0.276998	3.738262	4.01526
40	نجر	0	0.000076	2.354661	2.354737
41	نیجریه	0	4.109788	23.046206	27.155994
	مجموع	3.902321	59.523478	292.946813	356.372412

جداول ارزش صادرات سالیانه به کشورهای شمال آفریقا به تفکیک دوره های سه گانه

بیست و پنج

کشور	1358	1359	1360	1361	1362	1363	1364	1365	1366	1367	58-67
اتیوپی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
اریتره	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
الجزایر	0.002143	0	0	0	0	0	0	0	0	0.245167	0.2473
تونس	1.57668	0.28609	0.567601	0.530714	0.410572	0.018514	0	1.624256	5.793268	15.89345	26.701
جیبوتی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
چاد	0	0	0	0	0	0	0	0	2.923029	0	2.923
سودان	0	0.226096	0	0	0	0	0	11.35051	0.000618	0	11.577
سومالی	0	0.581555	0	0	0	0	0	0	0	0.110112	0.6917
لیبی	0.460173	0.327217	0.438857	0	0	0.999992	0	0.789373	1.326605	0.002764	4.345
مصر	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
غرب (مرکش)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
موریتانی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
مجموع	2.038996	1.420958	1.006458	0.530714	0.410572	1.018506	0	13.76414	10.04352	16.25149	48.485

کشور	1368	1369	1370	1371	1372	1373	1374	1375	68-75
اتیوپی	0	0	0.015	0.0271107	0.275576	0.910029	0.620338	0.082645	1.9307
اریتره	0	0	0	0	0	0	0	0	0
الجزایر	0.269836	0.448778	0.067611	0	0	0	0	0	0.7862
تونس	15.50795	0	0.022705	3.647578	5.079029	0.619376	1.11055	1.830384	27.818
جیبوتی	0	0	0	0	0	0	0	0	0
چاد	0	0	0	0	0	0	0	0	0
سودان	0.015917	0	7.265461	34.94028	128.3323	2.01569	0.351412	2.52518	175.45
سومالی	0.130476	0	0	0	0	0	0.02547	0	0.1559
لیبی	0	0.00592	1.795239	5.270965	0.836014	13.59088	23.7871	9.669705	54.956
مصر	0	0	0.855914	2.848192	0.726598	3.494802	1.529671	0.324786	9.78
غرب (مرکش)	8.445293	4.918417	0	0.041681	0.114493	0.437075	0.35946	0.464613	14.781
موریتانی	0	0	0	0	0	0.0037	0	0.037106	0.0408
مجموع	24.36947	5.373115	10.02193	46.7758	135.364	21.07155	27.784	14.93442	285.68

کشور	1376	1377	1378	1379	1380	1381	1382	1383	76-83
اتیوپی	0.206207	3.195249	0.853307	4.681892	1.720423	2.190203	3.561359	4.273227	20.882
اریتره	0.020682	0	0.014773	0.305126	1.449384	0.679919	0.331469	1.339248	4.1397
الجزایر	0	0.1485	0.0525	0.054616	2.18199	5.663415	5.075683	7.256883	20.434
تونس	2.929391	2.090877	2.121808	1.544324	2.718294	1.065844	0.727105	0.96461	14.162
جیبوتی	0	0.797025	4.484048	2.965492	1.840471	7.417067	3.186168	2.416989	23.107
چاد	0	0.166652	0.015529	0	0.002648	0.007232	0.170852	0.01431	0.3772
سودان	0.756533	3.842301	9.117895	14.95893	20.83917	24.81811	44.37199	37.76951	156.47
سومالی	0	0	0.00092	0.28634	0.03067	0.138174	0.225528	0.148614	0.8302
لیبی	4.570469	2.161754	14.15414	6.09057	5.359225	10.70731	5.877913	3.279639	52.201
مصر	1.265242	3.965704	9.630038	16.17436	8.510905	11.92492	10.63686	18.02212	78.13
غرب (مرکش)	1.398721	2.569008	1.821196	2.085482	2.686061	3.561909	6.317875	5.900569	26.261
موریتانی	0.070292	0.090865	0.137592	0.096264	0.062039	0.053828	0.108046	0.07582	0.6947
مجموع	11.21754	19.02794	42.40375	49.1634	47.40128	68.22703	80.59085	79.46154	397.49

ردیف	کشور	58-67	68-75	76-83	58-83
1	اتیوپی	0	1.9307	20.682	22.613
2	اریتره	0	0	4.1397	4.1397
3	الجزایر	0.2473	0.7862	20.434	21.467
4	نونس	26.701	27.818	14.162	68.681
5	جیبوتی	0	0	23.107	23.107
6	چاد	2.923	0	0.3772	3.3003
7	سودان	11.577	175.45	156.47	343.5
8	سومالی	0.6917	0.1559	0.8302	1.6779
9	ایبوی	4.345	54.956	52.201	111.5
10	مصر	0	9.78	78.13	87.91
11	عرب (مراکش)	0	14.781	26.261	41.042
12	موریتانی	0	0.0408	0.6947	0.7356
	مجموع	46.485	285.69	397.49	729.67

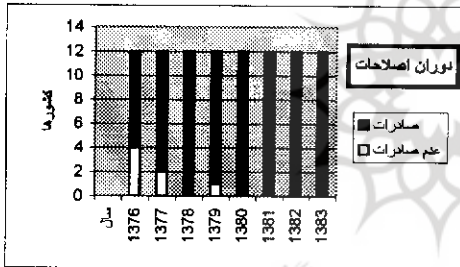
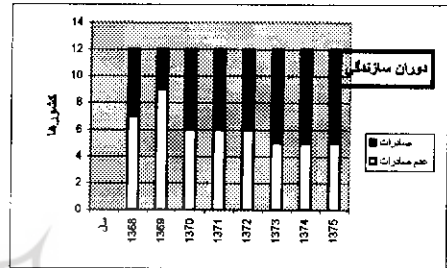
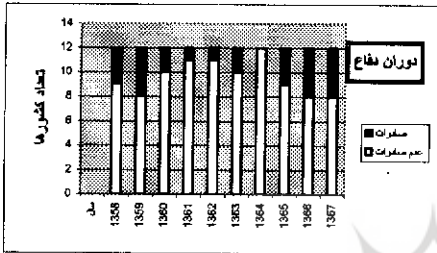
جدول ارزش صادرات به کشورهای شمال
آفریقا در سه دوره

بیست و شش

جدول و نمودار فراوانی کشورهای مقصد
صادرات ج.ا.ایران در هر سال به تفکیک
هر دوره

ردیف	دوران دفاع		دوران سازندگی			دوران اصلاحات			
	سال	تعداد کشورهای هم صادرات	تعداد کشور صادرات	سال	تعداد کشورهای هم صادرات	تعداد کشور صادرات	سال	تعداد کشورهای هم صادرات	تعداد کشور صادرات
1	1358	9	3	1368	7	5	1376	4	8
2	1359	8	4	1369	9	3	1377	2	10
3	1360	10	2	1370	6	6	1378	0	12
4	1361	11	1	1371	6	6	1379	1	11
5	1362	11	1	1372	6	6	1380	0	12
6	1363	10	2	1373	5	7	1381	0	12
7	1364	12	0	1374	5	7	1382	0	12
8	1365	9	3	1375	5	7	1383	0	12
9	1366	8	4						
10	1367	8	4						
	58-67	6	6	68-75	3	9	76-83	0	12

ادامه جدول بیست و شش

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- سالنامه‌های آمار بازرگانی خارجی (صادرات و واردات)، دفتر آمار و خدمات ماشینی، معاونت طرح و برنامه گمرک ایران، سالهای ۱۳۵۸ تا ۱۳۸۳
- کردآبادی علی و رزاقی اسماعیل، گزارش تحلیل آماری روند مبادلات تجاری جمهوری اسلامی ایران و کشورهای آفریقایی (۱۳۷۷-۱۳۷۱)، اداره دوم آفریقا، وزارت امور خارجه
- سند چشم انداز بیست ساله تا سال ۱۴۰۴ ه.ش.
- قانون برنامه چهارم، توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
- تصویب نامه هیات وزیران درخصوص برنامه جامع توسعه صادرات کشور (۱۳۸۳)
- رزاقی اسماعیل، گزارش تجزیه و تحلیل روابط اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با قاره آفریقا، اداره کل آفریقا، ۱۳۸۱
- رزاقی اسماعیل، گزارش نحوه تعامل با کشورهای آفریقایی (مطالعه موردی در رابطه با وضعیت حقوق بشر ایران)، اداره کل آفریقا، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۱
- حمیدی بنام، گزارش تجزیه و تحلیل روابط سیاسی ج.ا. ایران با کشورهای آفریقایی، اداره کل آفریقا، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۱
- موحدی قمی محسن، گزارش شاخصه‌های عمومی آفریقا، اداره کل آفریقا، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۴
- حسین فرهادی، اصول و روش تحقیق (زبان انگلیسی)، دانشگاه پیام نور (تهران)، ۱۳۸۰